

223 4
14627

ISRAELIS
HARVETI

MEDICI AVRELIANENSIS
DEFENSIO CHYMIÆ

Aduersus Apologiam, & Censuram
Scholę Medicorum Parisiensium.

Et in easdem
GVLIELMI BAVCYNETI
Medici item Aurelianensis
Notationes.

PARISIIS,

Apud Guillelmum Auuray, via D. Ioan.
Bellouacensis, sub insigni Bellerophontis coronati.

M. DC. IIII.

Cum Priuilegio.

S E N E C A,
EPIST. LXXIX.

M^VLTVM interest Vtrum ad consumptam materiam, an ad subactam accedam: crescit in dies, & inuenturis inuenta non obstant.

I D E M,
EPIST. XXXIII

NIHIL vnquam inuenietur, si contenti fuerimus inuentis. Præterea, qui alium sequitur, nihil sequitur, nihil inuenit: immo nec quærit. Quid ergo? non ibo per priorum vestigia? ego Verò, Vtar via veteri: sed si propiorum inuenero, hanc muniam. Qui ante nos ista mouerunt, non domini nostri, sed duces sunt. Patet omnibus veritas: nondum est occupata. Multum ex illa, etiam futuris, relictum est.

Extraict du Priuilege.

PA R lettres patentes du Roy, il est permis à Pierre le Bret Libraire demeurant à Paris, d'imprimer ou faire imprimer, & exposer en vente deux Discours intitulez *Defensio Chymia & Notationes aduersus Censuram & Apologiam Scholæ Medicorum Parisiensium*. Et sont faites defenses par ledit Sicur à tous Libraires, Imprimeurs & autres, de quelque qualité qu'ils soyent, d'imprimer ou faire imprimer, vendre ou distribuer en ses pays, terres & seigneuries, autres que ceux que ledit le Bret aura imprimez ou fait imprimer sans son consentement, sur les peines amplement contenues audit Priuilege. Fait à Paris le dernier iour de Mars 1604.

Signé

P O V S S E M O T H E.

Et ledit le Bret a cedé & quitté le droit de son Priuilege à Guillaume Auray Marchand Libraire, pour en iouyr à sa volonté.

DEFENSIO CHYMIÆ
ADVERSUS APOLOGIAM
& *Censuram scholæ Medico-
rum Parisiensium.*

Ensuram Scholæ vestræ de
medicamentorum chymicis
præparationibus, ut à multis
cum maximo plausu excipi,
sic à multis cum summa indi-
gnatione rejici, vos minimè

mirari existimo, doctores præclarissimi, hoc
enim sic futurum à vobis præuisum, Apolo-
gia cum Censura in lucem edita, clarissimè de-
monstrat. Sanè vestra vos non fefellit opinio.
Nam ut multi autoritatis scholæ vestræ exi-
mio splendore perculsi, nihil iustius & utilius
à vobis decerni potuisse publicè exclamant.
Sic contrà non pauci nihil iniquius, & perni-
ciosius vnquam statutum liberè pronuntiant.
Nam quo iure inquirunt, sola schola Parisien-
sis, ausa est, reliquis totius orbis terrarum ne-
glectis, & artem chymicam condemnare, &
eius sectatores morte puniendos iudicare?
Quibus adeo validis rationibus persuasa præ-

stantissimos huius seculi medicos Syluium, Fernelium, Andernachum, Cratonem, Schec- kium, Mathiolum, Gesnerum, Zuingerum homicidiorum reos declarare? hi enim omnes chymistarum & Galenistarum remedia non ita frontibus aduersis pugnare secum crediderunt, vt ab iis abstinuerint, quin imo ea simul felicissimè semper coniunxerunt. An quia illius scholæ magnus est doctorum numerus, sibi licitum ea credit, cæteris innumeris medicis libertatem suas cogitationes exponendi & defendendi, sua autoritate adimere? varias atque discrepantes cum Philosophorum, tum medicorum vnā eandemque rem inquirentium sententias esse, vtrorūque scripta qui legerit, non nouum comperiet? At vltos diuersæ vel contrariæ opinionis autores & sectatores adeò infenso atque hostili animo insectatos fuisse, vt à verbis ad verbera deueniret planè nouum est, planè inauditum. Quam meritò Fernelius, illius scholæ olim summum decus, si reuiuisceret nunc exclamaret. *sic viam prorsus obstrui inueniendis nouis.* Quam meritò hac monitione illos corrigeret. *Incomprehensarum rerum cum immensa sit multitudo, & multo maior quàm possit vnquam percipi, hac ætas à nemine tam inclementer damnanda est, vt ex tanta rerum copia nihil queat attingere, nihil nouum cedere possit, nullarūque artium asferre prouentum.* Quod certe si in aliqua scientia aut arte, in medicina maximè præstari potest, cum eius materia ab innumeris medicis à prima eius in-

uentione ad hæc vsque tempora variè subacta
 fuerit, à nemine vero consumpta. Nam quo
 seculo, adeo excelluerunt medici vt non plu-
 ra suis successoribus inuestiganda, quam inue-
 nerunt, reliquerint? πᾶσι εὐπορίᾳ ἀπορίᾳ ἔχουσιν
 inquit summus Hippocrates. Et quæ à prima
 medicinæ inuentione ad hodiernum diem
 vsque excogitata sunt, quæ inconcussa & in-
 dubitata permanferint? *Ars coniecturalis voca-*
tur, neque coniectura, neque experientia ei plerum-
que respondet, inquit Celsus, Quod sane fit,
 quia in principijs, & vniuersalibus theorema-
 tis accommodandis ad individua, suæ opis
 singulis temporis punctis egentia, animum in-
 certum, titubantem & ancipitem tenet, eius
 enim particularium subiectorum non modò
 summa est dignitas & mutabilitas, verùm &
 ignotorum remediorum infinita penè multi-
 tudo, & eorum ferè omnium, quibus vtimur
 quotidie, cognitio, δόξῃς quam ἐπιστήμῃς di-
 gnior est nomine. Quod igitur piaculum à
 chymistis committitur, si suis operationibus
 & præparationibus paulò accuratius medica-
 mentorum facultates scrutantur, inueniunt,
 & suis experimentis confirmant? hæc & simi-
 lia chymix fautores, nec non Hippocratis, &
 Galeni doctrinæ studiosissimi contra vestram
 Censuram proferunt. Quos si alia rursus Cen-
 sura dignos iudicatis, per me vobis licet. Non
 tamen summorum supra commemoratorum
 virorum destituentur patrociniis, non ipsius
 Erasti, quo nullus vnquam Aristotelis, Hippo-

cratis, & Galeni doctrinæ, propugnator rigidior extitit, nullus ipsi Paracelfo infensior, ut abunde testantur tria volumina, quæ ex professo scripsit contra eius doctrinam, & tamen tantis effert laudibus eius studium, & diligentiam, quam in præparatione certorum medicamentorum adhibuit, ut minus quàm par sit eum laudasse sibi videatur, nisi sæpius in eadem pagina, eius laudes repetierit. Verum præstabit fortasse ipsius verba hoc loco transcribere, ne de meo aliquid addere videar.

Æquo candidoque lectori S. D.
Thomas Erastus.

Noli putare, candide lector, dum absurda, inaudita, pernicioſa & impia Paracelſi dogmata reſellimus, ſimul etiam condemnare, & vituperare, quæ recte ab eo ſcripta dictaque perſpeximus, quam enim in eius ſcriptis per pauca nobis inuenire licuit, quæ probari poſſint, ſtudium tamen & diligentiam, quam in præparatione certorum medicamentorum adhibuit, nequaquam reprehendimus ſed vehementer commendamus. Præclare ſcimus ipſum artis diſtillatorie inuentorem non eſſe, ſcimus non minus remedia quibus uſus eſt, ab eo excogitata non fuiſſe, laude nihilominus eum ſua fruſtratum non velimus, dum artem præparandi & diſtillandi quaſi reuocare ad uſum conatus fuit, quod ſi hoc ſolum tētauiſſet, immortalẽ ſibi apud omnes bonos laudem comparaiſſet. Et paulo poſt.

In præsentia hoc solum te monere volumus, nos remedium artificiosam præparationem non solum non damnare, sed vehementer laudare & prædicare, modo & naturæ corporum nostrorum non aduersentur nimium, & recta verâque methodo usurpentur.

Hæc Erasius. quibus, ea quæ ex Syluij, Scheckij & aliorum doctissimorum virorum scriptis excerpta producunt contra vestram Censuram, contra vestram auctoritatem, pro defensione artis chymicæ addere nolo, in immensum enim cresceret hoc opusculum & frustra, cum non tam auctoritate moueamini, quàm ratione & experientia, quod certe satis laudari non posset, si cæteris medicis idem concederetur; nam ægrè ferunt, tantum vobis à vobis ipsis arrogari, sibi verò vestra Censura denegari, quinetiam morte puniendos, si latum vnguem ab Hippocratis & Galeni præceptis dicefferint, se iudicari. Sed cur his diutius immoror? rationibus agitis in vestra apologia, indicium est, (quidquid decreueritis, & promulgaueritis) vos nolle tantum Censuræ vestræ quantum rationibus Apologiæ à lectore tribui. Quamobrem ad eam accedo.

*In res-
pons ad
Turc.
pag. 33.*

N ipso Apologiæ limine, ad demonstrandum chymiam non esse artem, vnicum proponitur argumentum his verbis.

Pag. 11. 12. 13. *Pharmaceutices duo sunt præcipua officia, vnum in delectu, alterum in præparatione remediorum, pharmacopoei præparant remedia multis modis, coctione, infusione, expressione, distillatione. Ex his manifestum est Alchymiam esse minimam partem & ancillulam pharmaceutices, distillatores esse ministros pharmacopoeorum.]*

In hoc argumento duo supponi quisque videt. prius, remediorum delectum chymia non conuenire. posterius, circa solam distillationem chymiam versari, minimè verò circa coctionem, infusionem, expressionem, in quibus tanquam præcipuis modis, præparationum pharmaceutices ratio & industria collocari hoc loco videtur. Hæc nulla ratione subsistere posse quis non videt? Chymia conceditur distillatio, ergo & aliquid distillandum, ergo & eius saltem delectus, nisi forte credatur, quod absurdissimum, cum opus est oleo antimonij, spiritu vitrioli, acido gaiaci, oleo anisi, spiritu vini, croco martis, tinctura corallorum, magisterio perlarum, floribus sulphuris, sale martis, laudano, & similibus, non ea ex quibus hæc distillantur, dissoluuntur, sublimantur, incinerantur, extrahuntur, à chymistis eligi, sed quod primum casu, vel fortuna occurrit, assumi. Præterea notum est omnibus, ab illis non omnia simili & æquali calore

distillari, & eos nosse alia fortiori, alia debili-
 ri igne, alia fimi, alia cinerum, alia balnei Marię
 calore indigere, alia denique p̄r ascensum,
 alia per descensum parari. Cur tot differentię
 caloris & graduum ignis, ab ipsis obseruan-
 tur, si remediorum nullum habent delectum?
 Postremò quĩ fieri potest vt ex his sales, ex illis
 tincturas eliciant, hæc diutius, illa verò minus
 in digestionē tenenda iudicent, hoc verò ve-
 tus, illud recens vsurpandum, si remediorum
 carent delectu? Ex his vt prioris, sic postero-
 ris suppositi falsitas elucescit, iam enim patet
 chymiam, non sola distillatione vti ad remedia
 præparanda, verum etiam innumeris alijs præ-
 parationum modis. At infusione, coctione,
 expressione non vtuntur. Quid ita quæso?
 Nunquid extracta enumerantur inter chymi-
 starum remedia? nunquid eo nomine impu- pag. 42.
 gnantur & improbantur? Atqui sine infusio-
 ne, colatura, expressione, & coctione non pa-
 rantur. Ex his verissimum esse comprobatur
 quod asseritur à Censore, *Ex vno principio falso,* pag. 11.
aut male intellecto dependere innumerabiles falsas
conclusiones] Illarum enim suppositionum falsi-
 tate demonstrata, sequitur & falsas esse con-
 clusiones, quibus asserebatur, chymiam non
 esse artem, & chymiam esse pharmaceutices
 minimam partem, & chymiam rursus phar-
 maceutices esse ancillulam. Ex quibus, contrā
 verissime concluditur, iniuste promulgatam
 Censuram contra Chymiam, cū ipsius ope-
 rationes ignoræ sint ijs, à quibus condemna-

tur. Nam si eas nouissent, non modò sciuis-
sent, chymistas ex cogitasse multas præparatio-
nes vulgari pharmaceuticæ incognitas, verùm
& huius nullas esse, quæ non referantur ad
chymicas præparationes, tanquam imperfe-
ctum ad perfectum, medium ad finem. Nam
sit verbi gratia parandum aliquod cardiacum,
ex margaritis, corallis, ligno aloes, cinamo-
mo, cardamomo & aliis similibus, hæc post-
quam diligentissime triuerit, & in puluerem
tenuissimum redegerit pharmacopoeus, præ-
parationis vulgari pharmaceuticæ consueta
finem assequutus fuerit. Quid vero chymista?
ab huius præparationis fine & summa perfe-
ctione, suam inchoat, pulueribus enim illis
vel succum limonum, vel acetum distillatum,
vel acidum gaiaci, aut baccarum iuniperi, vel
spiritum vini affundit, ut alia dissoluat ex aliis
verò tincturas eliciat: quibus ita paratis non
metuit, ne suum cardiacum pituitæ crassioris
& viscosæ ventriculi, vel intestinorum ali-
qua quantitate exceptum, in tophum inuti-
lem & cum crassioribus excrementis reiicien-
dum, concreascit, ne ora vasorum vetriculi &
mesenterij subire queat ne, si subierit, vel in
ipsis, vel in hepate, vel in renib⁹ obstructions
pariat: quæ omnia dâna præparationē illam vul-
garis pharmaceutices consequi solent. Quis
igitur in posterum, si hæc artis nomen mere-
tur, eo titulo chymiam multo digniorem de-
negabit? Ars ab Aristotele definitur habitus
in efficiendo cum recta ratione positus, & vul-
gò

gò dicitur collectio præceptionum ad vnum
eundemque finem tendentium. Atqui suis
præceptionibus non caret chymia, quibus in-
structi chymistæ cum recta ratione operantur,
vt ex iam proposito exemplo intelligi potest,
cui lubet aliud autoritate Syluij confirmatum
addere. *Diasulphur, est compositio, quæ sulphur (vt
ex eius appellatione liquet) excipit, hoc tritura tan-
tum parat vulgaris pharmaceutice; at chymia subli-
matione, cui tritura inseruit, pulueratur enim ante-
quam sublimetur. Optimum, inquit Syluius, existi-
marim quod chymistæ sublimando, (vt loquuntur)
purgant & tenuant, odorisque, & saporis insua-
uitate exuunt. Hæc Syluius. Ex quibus obiter
notandum, non eiusdem esse cum Censore,
sententiæ, *medicamenta, scilicet, suo ingrato* *In res-*
saporem spoliata, simul ea virtute qua excellunt *pons. ad*
spoliari.] Huius rei veritatem & causam intelli- *Turq.*
gunt, qui homogeneas medicamentorum *pag. 47.*
substantias separare norunt. Sed ad rem. Ope-
rationes, quibus crocum Martis, auri tinctu-
ram, laudanum & cætera sua remedia parant
chymistæ, vel sunt naturales, vel fortuitæ, vel
artificiales, vel partim naturales, partim artifi-
ciales. Atqui non sunt naturales, nihil enim
magis intonari audio, quàm eas suis præpara-
tionibus corrumpere temperamentum natu-
rale: non fortuitæ, tales enim & rarò & præter
agentis consilium, atque finem propositum
contingunt, nec fortuna tot infusiones, cola-
turas, expressiones, sublimationes, reuerbe-
rationes tam constâti ordine, tam certo modo*

perficere nouit: restat igitur vt sint vel purè & simpliciter artificiales, vel artificiales & naturales, vtrum admittatur, nihil mea refert, at postremum non spero (licèt eo nihil sit cer-

pag. 27. tius) video enim Censorem capite. *An ars*

28 29. *possit aurum efficere.*] Ita naturam & artem sibi

et 30. inuicem opponere, vt inter vtràmque nihil agnoscat medium, nihil quod sit partim naturale, partim artificiale. Videbat enim, hoc posito, & rationes & exempla, quibus conatur demonstrare Alchymiam aurum efficere non posse, nullius amplius esse momenti Ideo petuntur à rebus vel purè naturalibus, vel purè artificialibus, nihil autem à rebus partim naturalibus, partim artificialibus. Prioris sit

pag. 29. exemplum quod scribit his verbis, *Magnes trahit ferrum vi formæ, seu proprietate substantiæ, si eius temperiem violaris litu ally vel ocymi, sua ætione*

pag. 30. *spoliaris.*] Posterioris rursus his verbis. *Pingat aut sculpat artifex plātam, muscam, magnetem, nunquam dabit illis agendi principium: magnes sculptus non attrahet ferrum, &c.*] Sed hoc obseruandum, discutiendum & refutandum ijs relinquo, qui lapidis illius philosophorum inuentioni incumbunt, vt ad id vnde digressus sum reuertar. Operationes igitur chymicæ, cum non sint naturales, non fortuitæ, vt demonstraui, non naturales & artificiales, ex suppositione cēforis, oportet sint artificiales: atqui artificiale est cōcretum quod ab aliquo abstracto denominatur, ergo ab arte, ergo chymia est ars. Quod si quis cum ea fortunam coniungat, ab

eo non dissentio.

Quippe ars fortunam, fortunæque diligit artem.

Et summus Hippocrates. *At neque ego fortunam ab operibus ullis excludo.* Verum potest hac arte carere respublica; sed præstat ipsius Apologiæ hîc verba ascribere.

Pag. 15. Potestne respublica carere hac medicamentorum præparatione sine ulla iactura sanitatis? Quidni? caruit olim Hippocratis, & Galeni temporibus, nec minus bene, ausim dicere melius, tum fiebat medicina.]

Asserunt chymici ad perfectè medendum, necessariam esse chymiam, negant Galenistæ. Quis ergo non videt argumentum petitum ab exemplo eorum, qui chymia caruisse dicuntur, nihil contra chymistas probare? sed petitione principij laborare? Nam quod additur *tum melius factam medicinam.]* Nihil vrget, nihil probat, quia & hîc rursus petitur principium, si per illud melius, melior medicamentorum significetur præparatio, si verò ad feliciores referatur successus, respondent chymistæ hanc felicitatem successuum non à meliori medicamentorum præparatione processisse, verùm quia, vt inquit Seneca, *tunc medicina minus negotij habuit firmis adhuc solidisque corporibus, & facili cibo, nec per artem voluptatèmq; corrupto, ac proinde fuisse periculorum paucissima, nunc verò longissime processisse mala valetudinis, quod agnoscunt ipsi medici Parisienses.* Postremò si de remediorum administratione dicitur illud melius, viderit schola Parisiensis an non factis neget quod affirmat ab ea delectus Censor.

*In res-
pons. ad
Turq.
pag. 31.*

Hoc testantur missiones sanguinis hodie multo frequentiores quàm temporibus Hippocratis & Galeni, in quibuslibet ferè morbis, quouis tempore, quavis ætate, ita vt nunc dicatur veriùs, quàm Celsi temporibus. *Sanguinem incisa Vena mitti, nouum non est, sed nullum penè morbum esse in quo non mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis Vterum non gerentibus, vetus est. In pueris Verò idem experiri & in senioribus, & in grauidis quoque mulieribus, vetus non est.* Præterea quæ medicamēta Lutetiæ sunt hodie vsitatoria? quid dico Lutetiæ, imò vbique, quàm Arabica? Et tu, dicet aliquis, nunquid iisdem vteris? Iisdem plane, missionesque sanguinis & laudo & probo, & quotidie præscribo, neque à me illa scripta sunt, vt scholam Parisiensem accusem, absit, verum vt intelligat si sibi impune licuit, hæc noua non repudiare, sed vsurpare, non capitale crimen iudicandum, noua remedia chymistas inuenisse & nouas præparationes excogitasse. *Omni copia inest inopia, inquit Hippocrat. & rursus. Et principium & via inuenta est, per quam & multa, & præclara longo tempore inuenta sunt & reliqua deinceps inuenientur, dummodo quis idoneus fuerit & iam inuentorum scientia instructus, hinc ad reliqua inuenienda procedat.* Hoc quàm solerti & sapienti ingenio iudicauerit Hippocrates, ex Seneca licet intelligere. *Rerum natura, inquit, sacra sua non simul tradit, initiatos nos credimus, in vestibulo eius hæremus, illa arcana non promiscuè, nec omnibus patent, reducta & in*

interiore sacrario clausa sunt, ex quibus aliud hæc ætas, aliud quæ post nos subibit aspiciet. Et sanè quid aliud efficit ut tot morbi immedicabiles à medicis existimentur, quàm remedium ignotio? Nullus affectus inquit Fernelius, Subsistere potest in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium natura protulerit, nullaque usquam est remedium penuria, sed nostra eorum plerumque turpis ignotio. Summa igitur sit (addit paulò post) in inuestigandis remedijs sedulitas & quæ singulis morbis profligandis, propria & accommodata sint, nobis semper in promptu extent, & quasi aceruatim occurrant. Hinc iudicet lector quàm valida & vera sit hæc secunda obiectio.

Pag. 15. Medendi perfectio non consistit in varia preparatione remedium, ut vobis falso persuasum est, sed in dignotione morbi.]

Et Galenus & ipsa experientia docent medicinam esse artem effectiuam. Atqui artium effectiuarum perfectio non in cognitione sed actione vel opere (in alterutro enim finis artium effectiuarum statuitur) consistit. Ergo perperam asseritur medendi seu medicinæ perfectionem in cognitione morborum consistere. Secundo id cuius gratia res aliqua expetitur, est finis & perfectio rei expetite. Atqui dignotio morbi expetitur, ut intelligatur quibus remedijs, & qua ratione præparatis utendum sit ad expellendum morbum. Ergo remedia & eorum inuentio atque præparatio, sunt morbi digno-

tionis perfectio: *Curatio*, inquit Galenus, *per se exercetur à medico, prænotio verò & morbi dignotio propter curationem*. Postremò, qua ratione potest morbi dignotio, dici medendi perfectio, cum sæpe contingat, Idiotas, & aliquando medicos, morbis non notis adhibere remedia quibus curantur ægri, nunquam autem contigerit vllum morbum quantumvis bene cognitum, curari à medico sine remediis siue naturaliter siue artificialiter præparatis? At docet Hippocrates eum:

Pag. 15. Qui potest cognoscere morbum, posse mederi.]

Hoc ab Hippocrate scriptum scio, verum non vt concludat, medendi perfectionem in morbi dignotione consistere, hoc ne per somnium quidem cogitavit: verùm necesse esse, qui ex arte medeatur, prius nosse morbum, quàm curationem aggrediatur. At quam malè ex hoc Hippocratis loco, medendi perfectio, cognitioni morborum tribuatur, remediorum vero præparationi denegetur, nunc discamus ex ipsomet Hippocrate. *Memoria igitur* (inquit)

lib de *probe teneto medicamentorum tum simplices facultates, tum descriptiones* (si modo in animo tibi est morborum curatio) *& horum modos, quotupliciter, & quomodo in singulis se habeant, hoc enim principium est in medicina, & medium & finis. Valeant igitur hæc autoris apologiæ verba. Nihil difficilius, ni-*
hec. orn.
pag. 15. *hil in arte medendi præstantius, quàm partem affectam, causam & speciem morbi cognoscere: in hoc vertitur summa laus artis,] cum nō modo illum,*

summi Hippocratis locum falsitatis, contra omnem rationem & experientiam, infimulent, verum & hunc Galeni. Ergo cui facultas est illa inueniendi ex quibus perfici possit quod à prima iudicatione suggeritur, is merito morborum est curator: qui si per experientiam inuenit, obseruator, & empiricus est nominandus, si ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus. Ergo plebeius quidem, medicum adit reponi sibi membrum iubens, aut os quod forte fractum est, formari atque cõponi, aut melicerida sibi tolli. Verum quo pacto horum quodque peragetur, id sane inuenire medicine artis est munus. Hęc Galenus. Ex quibus à quouis intelligi potest, non cuiusuis esse medici, aut mediocriter doctorum, quod ad veram curationem morborum conducit, seligere, (vt video statui & asseri his verbis. Morbo enim cognito, ars tot suppeditat remedia, tot suggerit preparationis modos, vt liceat mediocriter doctis, undique quę velint seligere] sed doctiorum & longo vsu exercitatorum. Verum quid causę est, vt elephantiasis, arthritidis, epilepsia, phthisis, calculus, morbi lippis & tonsoribus notissimi, his selectissimis non cedant remedijs, sed inter immedicabiles morbos numerentur? Cur ex tot laborantibus hydrope, febre quartana, hemicrania, paralyfi, & alijs similibus morbis chronicis, vix vigesim^o quisq; illis medicamentis curatur? Tantā remediorum penuriā atque defectum viderunt chymistę, & huic succurrendum non solum præscriptione, sed etiam operatione suarum manuum iudicarunt. eam

lib. 1.

meth.

med.

cap. 3.

pag. 15.

16.

pag. 16. autem minimè. *Indignam medici maiestate,*] ex Hippocrate didicerunt. *Sit autem tibi alter apparatus,* inquit, *simplicior & expeditior,* ad peregrinantis *usum instructus,* isque manu *medici preparatus.* Quamobrem non solum noua inquisiuerunt & inquirunt quotidie remedia, verum & iam inuentorum nouas excogitant præparationes, & iam ab antiquis excogitatas, sed ab eorum successoribus neglectas instaurauerunt, & ad pristinum usum reuocauerunt & magis perpoliuerunt, vt tutius, citius & iucundius curentur ægri. Hoc studium chymistatum, hæc industria quàm immeritò condemnetur, non difficile est demonstrare.

Autor est Hippocrates, *contradicente natura, omnia irrita fieri* Hinc sequitur, quotiescūque aliquo morbo infestatur corpus, omnibus modis enitendum, vt natura, atque remedia sibi mutuas tradant operas, vt remedia naturæ nullum, aut saltem quàm minimum fieri potest, faceßant negotium, sed eam iuuent, atque corroborent. hoc vero non nisi accuratissima medicamentorum præparatione perfici potest. Nam si alimenta insuauius, licet optima, naturam nostram perturbant, quia sunt ingrata, quanto magis medicamenta eam penitus subuertent? quanta fastidia, nauseas & animi deliquia ægris pariant, quotidiana docet experientia, hinc fit vt plerūque parum feliciter ipsorum conatus succedant. Non enim opitulanti, sed quam ipso
solo

solo fastidio iam deiecerunt, atque prostraue-
runt, languentem reperiunt naturam. Has
noxas suis præparationibus euitant chymistæ,
aliâs odorem ingratum, aliâs saporem insua-
uem, aliâs vtrumque detrahendo, & omni-
bus hoc commune reddendo, vt sua exigua
quantitate, ægros liberent illo tædio, quod ijs
subeundum, qui magna mole hauriunt medi-
camenta, quam effugere nequeunt, qui ordi-
naria curantur methodo. Et quis satis dignis
laudibus, eam artem commendare potest, quæ
tot tantâque ægris offert beneficia? An fuerit
facinus flammis expiandum, si quis arte chy-
mica effecerit, vt ex septem vel sex pilulis,
quidquid facultatis purgatricis inerit, extraha-
tur, atque ex eo vnica pilula formetur quæ
non minoris, sed facilioris, benignioris & tu-
toris erit efficacix? si colocynthydis aliqua
particula male trita & puluerata intestinis ad-
hæreat, dysenteriam excitabit, ab extracto hoc
malum non reformidatur, liquefcit enim &
diluitur ab humoribus.

*Pag. 18. 19. At colocynthide, vt confectiõibus
diagrediatis nunquam nisi magna cautione vtuntur
medici.]*

Cur hoc scribatur nescio, nihil enim frequen-
tius ab omnibus præscribi video quàm pilu-
las, & vix vllus est morbus chronicus ad
quem depellendum non existimentur aptæ
pilulæ, vel de agarico, vel aureæ, vel coccix,
aggregatiuæ, de colocynthide, fœtidæ, de her-
modactilis, indæ, de hiera compositæ, lucis

maiores, lucis minores, de sarcocolla, de opoponaco, de quinque generibus myrobalanorum, de octo rebus, de serapino, confectio hamech. Atqui omnes hæ compositiones recipiunt colocynthidem, ut & scammonium. Nunquid igitur præstaret horum extracta in his compositionibus misceri? minime, respondetur, quoniam

Pag. 16. Remedium quod minore pretio cõparari potest semper est præferendum. Si modo utriusque pars sit utilitas. Atqui vulgaria nostra remedia, longe minoris veniunt quàm chymica.] Sanè iubet Hippocrates medicum ἀποβλέπειν ἐς τὴν περιουσίην καὶ οὐδὲν ἄγρι, (indignum enim probo ac pio medico, ægros exhaurire sumptibus,) at non cum vitæ conseruandæ, vel sanitatis restituendæ detrimento, ut sit hoc loco, cum iam demonstra-uerim, vulgarium & chymicorum remediorum non esse parem utilitatem. Verum & multo vilius chymica vendi, quàm vulgaria non difficile est demonstrare. Illa enim hoc beneficium ex sua præparatione consequuntur, ut integris viribus, etiam per secula conseruari possint, hæc vero si ultra sex menses vel annum (paucis exceptis) asserues, situ obducuntur, acescunt, euanida redduntur, corrumpuntur, atque ideo cum ea inter quifquillas & sordes officinarum foras eijcere cogantur pharmacopoei, coguntur quoque, ne ad extremam redigantur inopiam, non minus exigere pro vncia vna, quàm pro quatuor vel quinque.

Pag. 17. At conquestus est non ita pridem, nobilis quidam quod medicus spagyricus exegisset centum libras pro extracto rhubarbari, quo non magis commotafuit aluus, quam fimi caprilli quinque globulis.]

Si pro drachmis duabus extracti tantum exegit, meritò notatur, At si pro libra vna, immerito: vt pretij, sic extracti quantitas fuerat designanda. Sed hæc puerilia mittamus auctoritate atque maiestate doctorum indigna, nihil enim hic obijcitur, quod non sit facile chymistæ retorquere contra vulgaria remedia, & eos qui ea præscribunt. Vidi enim plerumque exhiberi pilularum aurearum & cocciarum scrupulos quatuor, vel vnciam vnâ diaphœniconis, aut alterius electuarij, sine vlla ventris commotione.

Pag. 17. Ad hæc remedium quo tutius eo melius, At remedia vulgaria quorum maiores nostri tulerunt pericula, sunt securiora; chymica, præsertim purgantia, vt antimonium & præcipitatum, sunt plena periculi]

Omniis notum est non quemuis morbum, quouis curari remedio, sed pro diuersitate morborum, & diuersa esse remedia. Hinc sequitur necessatio, prout vulgaris est aliquis morbus, & remedium ei oppositum vulgare esse. Si fuerit igitur vulgaris morbus, qui non nisi violento remedio expugnari possit, & illud erit vulgare remedium, quod tamen nihilo securius fuerit, licet quantumuis vulgare. Helleborum ad profligandos morbos Hippocrati vulgarissimum fuisse, vt & peplium con-

stat, non tamen ideo erant tutiora rheo ipsi incognito, ac proinde minimè vulgari. At quod est remedium vulgarius vnguento ex hydrargyro ? tonforibus & chirurgis hoc notū est, & tamen nullum adeo mentis atque rationis inopem existimo, vt ipsum tutius atque securius vnguento rosato affirmet, & ipsum carere periculo (nisi cum maxima cautione administratum) contra Palmerium contendat. Ergo quod malum est, quod periculosum, naturam non mutat, quia vulgare. Hinc liquet quàm rectè concludatur, remedia quia vulgaria, chymicis & meliora, & præferenda. Multa renascentur quæ iam cecidere, cadentque quæ nunc sunt in honore remedia, si volet vsus, & mentem, ad nouarum præparationum inquisitionem, penes quam est vis medendi, applicemus. At eorū quæ inueniuntur, & inuenientur in posterum. *Maiores nostri non tulerunt pericula.*] Sed neque maiores nostri vnguenti Neapolitani tulerunt pericula. Imo de hydrargyro scripserat Dioscorides, intus assumptum venenum esse (quod tamen contra vermes præstantissimum esse remedium multi sunt experti & quotidie experiuntur) & Plinius omnium rerum venenum esse, & Galenus, licet asserat, eius se nullum fecisse periculum, neque quod interimat si deuoretur, neque fo-

eius vsus vulgaris norunt omnes. Vterum gentibus, & pueris ante decimum quartum annum, & septuagenarijs mittere sanguinem Hippocrati & Galeno non erat vulgare, in dysenteria ab ea planè abstinebant, licet eius meminerit Trallianus, & tamen vix alio hodie Lutetiæ curantur dysenterici remedio, & eo aliquos à me feliciter curatos memini, sed quorsum hic obtruduntur vulgaria remedia de quibus ita statui video?

Pag. 17. Vulgaria si non prosint, saltem non nocent.]

Finis periti medici est prodesse, & ea quibus hoc assequi possit administrare, non enim aduocatur medicus, vt non noceat, verùm vt prosit, non vt præscribat remedia de quibus nihil quidquam ausit sperare, sed ea quibus curret. Quamobrem ille fuerit ineptissimus & imperitissimus, qui ab hydropico accersitus, non inquirens rationem curandi, sed non nocendi, mannam vel cassiam tantum ei præscribet, huic ægro etiam sine tali medico perire licebat. Et tamen præscripsit ille meliora remedia, per illam regulam. *Remedium quo tutius, eo melius, at vulgaria sunt securiora.*] Vix enim reperitur medicamentum tutius & vulgarius manna & cassia. Verùm cum hæc sint ad curandum hydropicum ineptissima, hinc discendum contra omnem rationem & experientiam coniungi simul in hac regula, tutius, melius, vulgare. Præterea docet ipsa ratio, vnius speciei medicamentum peius vel melius dici

non posse simpliciter medicamento alterius speciei, sed tantum comparatione facta ad aliquem morbum, hoc autem testatur ipsa experientia. Experiuntur enim quotidie medici, ebulum & succum iridis multo meliora esse remedia, ubi curandus est hydropicus, quàm mannam & cassiam, quæ tamen multo sunt vulgariora, & securiora medicamenta, ebulo & succo iridis.

Pag. 17. At chymica, præsertim purgantia ut antimonium & præcipitatum, sunt plena periculi.]

Negant chymistæ, se non alijs vti purgantibus quam antimonio & præcipitato: ex omnibus enim ferè purgantibus extracta parant, quibus utuntur felicissimè. Secundò negant illa plena esse periculi, nisi fortè ab ijs tractentur, qui nec eorum naturam, nec utendi modum, nec quantitatem norunt, verum cum idem possit accidere circa administrationem colocynthidis, scammonij, elaterij, peplij (Hippocratis & Galeni medicamentorum, iuxta quorum doctrinam tantum iubet Censura medicinam fieri) pilularum supradictarum, diaphæniconis, & ceterorum medicamentorum compositorum, quæ asseruantur in pharmacopœorum officinis, restat ut hæc obiectio nullius sit momenti. Postremò chymicis præparationibus illa innoxia reddi, vel ex eo solo, colligi potest, quod ab autore apologiæ scriptum legitur, scilicet. *Antimonium & præcipitatum etiamnum sanis quotidie præscribere chymicos ad præcautionem.]* Nam quæ adeo plena

sunt periculi, frequenter vsurpari nequeunt, cum ab initio sua malignitate se prodant. Huius periculi aliquot proferre debuerat exempla, nam infinita esse debent, cum adeo frequenter ea exhibeant medicamenta chymistæ. Hoc quoniam præstare non potuit, ad futura contingentia lectores relegat his verbis.

Pag. 17. At chymica relinquunt malam diathesim in partibus nobilibus, per pauci vsi sunt frequenter antimonio, aut præcipitato, qui immatura morte non sint sublatis.]

Multa dicuntur, nihil probatur, vbique petitur principium, ideo & hæc negant chymistæ, & multos in medium producent, qui, cum ordinariorum remediorum vsu curari non potuissent, sed pro deploratis relictis essent, antimonij & præcipitati vsu, pristinae sanitati fuerunt perfectissimè restituti. Sed cur hæc purgantia huius maleficij insimulantur, cum alexipharmaca vulgaria, quorum vsus est adeo frequens, ad venena ab autore apologiæ reuocentur? Quod si non metuitur, ne ab illis inuratur partibus nobilibus illa mala diathesis, quia sunt alexipharmaca, at metui debet quia sunt venena. Nam si alimenta deteriora laudabilem totius corporis habitum in contrarium immutant, quanto magis id perficient venena? Hanc enim à natura facultatem sortita sunt, alimentorum facultati planè contrariam, vt à substantia nostra vinci, aut superari nequeant, sed eam corrumpant. Præterea

hauriuntur purgantia, vt statim cum humoribus purgandis à natura nostra foras reijciantur alexipharmaca verò vt intus retineantur, quidquid contrà sentire videatur Galenus. Nam quid prodesset quotidie horam matutina ante egressum è cubiculo, theriacæ, opiatae Guidonis, confectionis alkermes, aut alterius cardiaci seu alexipharmaci frustulum deglutire, si paulo post euanescere per insensibilem transpirationem, aut alia quauis ratione sit necesse? Nihilo munitiores & fortiores erunt partes nobiles aduersus pestilentem aërem, aut contra venena haurienda. Iuuamur à presentibus medicamentis non ab absentibus. Si respōdeatur, nobilibus partibus alexipharmacorum assumptorum vim impressam remanere, vltra non ago, hoc enim mihi nunc concedi sufficit. Nam ex hoc sequitur, diathesim ab alexipharmacis in partibus nobilibus relinqui: hæc autem, non nisi pessima esse potest, cum alexipharmaca sint venena, vt vult autor apologiæ. Si dicatur, alexipharmaca rarò & pauca quantitate præscribi. Respondent chymistæ innumeros vti quotidie alexipharmacis, nullos autem antimonio vel præcipitato, & illa ad semis scrupulum, vnum, vnum & semis, vbi præcauendum: ad duos verò, tres, & quatuor scrupulos vbi curandum, præscribi. Hæc vero, antimonium scilicet, & præcipitatum, ad grana tria, quatuor, vel quinque, nunquam vltra scrupulum vbi putgandum à se exhiberi.

*Pag. 41. Verum autore Hippocrate elleborus datus
sanis*

sanis colliquat carnem & totum corpus conuellit.]

Nihil iniquius excogitari potest quàm puniri ob alterius flagitia; prius oportuerat præcipitatum & antimonium conuicisse eorum maleficiorum, quorum reus deprehensus & iudicatus est helleborus, quod cum nondum factum fuerit, hinc licet intelligere, quanta sit præparationum chymicarum excellentia atque dignitas, & quam meritò vulgaribus præferantur.

Pag. 42. Nostros præparationis modos vestris extractis aut distillatis præferimus, quia distillatione perit vis purgatrix.]

Purgantia chymica, distillatione minimè parari, norunt chymix Tyrunculi, ergo huius rationis, non autem chymicorum purgantium, tota perit vis. Si obijciatur oleum antimonij distillatione parari, respondebunt chymistæ, si vomitoria inter purgantia numerentur, iuxta id quod docet Galenus, non se negare hoc purgans ea ratione parari, sed eius vim vomitoriam, quæ sola, hac præparatione inquiratur, perire, reclamat quotidiana experientia.

Pag. 42. Extracta sunt calidiora, quam ut conueniant febrientibus.]

Hæc propositio nullis probatur rationibus sed solius extracti rhei exemplo his verbis.

Pag. 43. Rhei paratis extractum cum aqua vite.]

Ex his liquet, hoc loco supponi omnia extracta fieri cum aqua vitæ tantum. At hoc falsum! Nam & cum aqua communi, & cum acidis, ut succo limonum, berberis, aceto distillato, se-

ro lactis, aqua acida gaiaci, iuniperi, & cum alijs aquis stillatitijs, vt aqua chicorei, endiuiae, borraginis & similium parantur à chymistis extracta rhei, sennae, scammonij, colocynthidis, & cæterorum ferè omnium purgantium & alterantium, quæ vbi vtendi vrget necessitas, dissoluta cum quibuslibet decoctis, vel aquis stillatitijs refrigerantibus, aut calefacientibus, non magis calefaciunt aut refrigerant, quàm ipsa infusa quæ quotidie à medicis præscribuntur.

Verùm supponamus omnia purgantia chymica extrahi cum aqua vitæ. An ideo sunt calidiora quàm vt conueniant febrientibus? minimè sanè. Nam in euaporatione quidquid calidius, & tenuius inest, primum effertur atque separatur, quidquid frigidius & crassius postremum remanet. Hoc notum aquæ vitæ distillatoribus. Nam in ipsa prima distillatione, & rectificatione, quod remanet, aqueum est & frigidum, vulgò phlegma dicitur.

Supponamus secundo, aquæ vitæ partem calidissimam in extractis retineri. Quanta inde excitabitur in nostris corporibus caliditas? vix extractorum vnaquæque dosis, & præcipuè purgantium, vnâ & alterâ aquæ vitæ continet guttulam. An non magis metuenda esset caliditas semisrupuli, cinamomi, spicæ nardi, zinziberis, drachmæ vnius anisi, fœniculi, semidrachmæ garyophyllorum & similium quæ quotidie præscribuntur cum rheo, agarico & senna? docet enim censor distillata cito eua-

nescere, materialia vero diù remanere. pag. 48.

At demus tertio, extracta febriculis non conuenire quia calidiora, quid inde sequitur? ea ad morbos acutos curandos inepta, quid ita quæso? quia. *Non est acutus morbus sine febre.* pag. 42.
At hoc negatur, si obijciatur à Galeno scriptū febres à morbis acutis esse inseparabiles, respondetur id scriptum comm. in aphorif. 7. lib. pt. Verum ab eodem quoque scriptum in aphorif. 19 lib. 2. Rari sunt morbi acuti quibus febres non adsint, vt morbus attonitus, quem Græci apoplexiam vocant. Quid si apoplexiæ addidero & syncopem & strangulatum? nam acutissimorum morborum non calidorum aliquando sunt symptōmata.

Verū demus postremo nullos acutos morbos curari extractis, quia sunt calidiora, non tamen sunt reiicienda tanquam inutilia, nec ars spagyrica, tanquam perniciofa condemnanda, est enim morborum frigidorum infinitus ferè numerus, ad quorum extirpationem nulla sunt chymicis extractis & remedijs præstantiora. Non igitur placent chymica quia *Noua*] Sed quia sunt vtilissima & iucundissima, si conferantur cum medicamentis vulgaribus. pag. 43.
Sed quorsum nouitatis accusatur ea quorum meminit Mesue & Dioscorides pluribus in locis, vt capitibus de gentiana & de centauro?

Pag. 44. Malum ut succis, aut decoctis, quando herbe suppetunt, quàm aquis stillatitijs, quia in distillatis omnibus manet aliquod Vestigium caloris, quod

ἐμπύρευμα Græci vocant, nos igniculum.]

Nescio cur supponatur chymistas solis aquis stillatitijs vti, cum in libris Paracelsi, & reliquorum chymistarum, & succi, & decocta herbarum & radicum præscripta passim occurrant, & qui artis spagyricæ prima rudimenta degustarunt, sciunt eos, aquas distillatas inodoras & insipidas non multo pluris facere, quàm aquam communem, huicque eas tantum præferre, vbi parandæ sunt decoctiones herbarum & plantarum eiusdem speciei, cū ijs ex quibus distillatæ sunt, vel earū dissoluenda sunt extracta. Hinc fit vt harum aquarum stillatitiarum multo maiorem quantitatem in officina vnius pharmacopœi reperias, quàm in apothecis viginti chymistarum eorūque celebriorum.

Quod ad empyreuma pertinet, negant chymistæ in omnibus distillatis inesse, fit enim, quando incuria distillatoris pars aliqua crassioris sulphuris nimio igne adurit, & in fuliginem conuertitur. At eam, si copiosior fuerit, arte separant chymistæ, sin minus, expectant donec sua sponte euanescat, quod fit intra paucorum dierum spatium, hoc vel ex ipsa experiētia, vel ex summo Scaligero ediscere non erat difficile, *Ardenti aquæ calor duplex*, inquit, *alter ab igne à quo exempta, paucos post dies eo caret, ad quod isti noui Galenistæ distillationum vituperatores parum respexerunt.* Hæc Scaliger. Verum demus aliquem calorem ipsis aquis stillatitijs imprimi, cū distillantur. Non tamē video quid

inde sit metuendum. Illæ enim aquæ, vel ex corpore calido distillantur, vel ex frigido: si ex calido, earum vsus iuxta vulgarem medicinam faciendi methodum, erit contra morbos frigidos, & aliquando contra calidos vbi prouocandus erit sudor, vel alia ratione aliquis humor è centro ad circumferentiam expellendus. Quidquid sit, certum est tunc calorem ab igne illi aquæ impressum nocere non posse, quin potius iuuare, hac enim ratione vis caloris aquæ à natura insiti redditur vegetior. Sed fortasse plusquam par sit, respondebitur: hoc si putes factum, præscribenda erit minor quantitas, vel iubendum admisceri aliquam aquæ communis partem, sic euitabitur noxa, quæ metuitur à calore ignis. Si ex frigido corpore distillentur aquæ, & hic nihil est metuendum à calore ignis aquæ impresso, non enim potest in ea diù subsistere. Vel hæc tam peruulgata regula planè falsa erit, quæ docet, contraria esse quæ sub eodem genere posita, eidem subiecto vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum insit à natura. Itaque frigus naturaliter insitum tuæ aquæ, non poterit expelli ab illo aduentitio calore, expelletur igitur ille aduentitius calor. Postremò cur potius in distillatis manebit empyreuma, quàm in decoctis, iusculis, pane? & cur magis in illis quàm in his metuitur? quis nescit aquas multo longius ab ignis natura quàm hæc abesse? ac proinde longe minus ab ignis qualitatibus affici? viue igitur in posterum securus, nec te ab

aquarum stillatitiarum præscriptione abster-
reat empyreuma. Accedamus ad cætera.

Pag. 45. Frigida refrigerant & calida calefaciunt materialiter, non formaliter, pendet enim vis calefaciendi, humectandi, & siccandi à materia certo modo temperata, quæ temperies si non perit, saltem minuitur distillatione.]

Formam essentialem actionis esse principium actuum, accidentia instrumentum formæ, materiam verò horum tantum esse subiectum & passivum principium, & Aristoteles & Peripatetici docent ubique. Præterea ab ipso apologiæ autore scriptum sequenti pagina le-

pag. 46. go. Materia non est principium quod, sed sine quo non, omnis enim actio à forma.] Quorsum igitur illud frigida refrigerant materialiter, &c. An æquum est actionem conditioni sine qua non ascribere, non autem causæ præcipuæ? Verùm hoc demus, frigida refrigerare materialiter nō formaliter, quid inde contra distillata concludetur? Nam distillatione non perit medicamento materia. Distilletur verbi gratia acidum gaiaci, post perfectam distillationem, habebis oleum, aquam acidam, insipidam, picem & cineres ex quibus constabat gaiaci materia, verùm in his non remanet gaiaci temperies, aut saltem minuta est distillatione: dic mihi quæso an existimes eam non mutari, vel minui (ut tua non mutem) cum iubes ex rasuræ gaiaci vncijs tribus parari decoctū cum aquæ communis libris sex? hoc non negabis opinor; ergo nihil exprobrare potes distillationi,

quod non & tuo decocto. Hoc posito, aliud est quod à te volo, an iudices æquum esse, medicum, magis sollicitum esse de conseruatione temperiei medicamentorum, quàm de ipsorum vi atque effectû; non illud dices : nam spectatur, consideratur, addiscitur temperies medicamentorum propter vim & effectum. Atqui præparatione vires & effectus medicamentorum variant, ergo reiicienda est illa importuna sollicitudo conseruationis temperiei medicamentorum, atque in hoc penitus incumbendum, vt debita atque conuenienti præparatione vires integras conseruemus. Quod si præstari possit distillatione, cur toties repetis, temperiem medicamentorum ab ea corrumpi, saltem minui ? Dic mihi quæso quem requiras effectum à viribus gaiaci, promoueri sudores, dices, & vt id præstet iubes eius exhiberi decoctum ad vncias sex vel septem, idque calidum hauriri, & lagenas aqua calida plenas pedibus atque lateribus admo-ueri, alias enim nihil promoueret : chymista vero drachmas duas tantum, aut tres ad summum illius acidi, cum pari quantitate vini albi exhibet : hæc potio sine lagenis, non calida assumpta, non ad sex vncias, sed sex tantum drachmas, potentius, copiosius & cum ægri multo minoris ædio sudores promouet, quàm tuum decoctum. Hoc, si tibi lubet, verissimum esse experiri poteris. Interea concludo inanem esse illam conseruationis temperiei medicamentorum sollicitudinem, dummodo

vires integræ & vegetiores conseruentur. Quod vero postea additur.

Pag. 47. At non potest in singulis totius temperamentum permanere. Nam quæ mixta constituebant certam temperiem, eam perdunt separata.]

Libentissimè concedunt chymistæ, addúntque secundo, atque tertio, medici non tam officium esse, huius vel illius medicamenti temperiem conseruare, quàm vires, quæ vt plurimum sub ea totius medicamenti temperie, absconditæ latent, nec prius in lucem emergunt, quàm dissoluta sit illa temperies. Constat enim inter omnes medicos, quæ vulgò dicuntur simplicia medicamenta, multis atque varijs, quinetiam contrarijs facultatibus vt plurimum esse prædita, ideòque facultatis actionem, qua depelli poterat morbus, imbecilliorē esse, quod à contraria, vel diuersa præpediatur. Hoc malum corrigi posse, varia atque multiplici simplicium mixtione, credidimus. Chymistæ verò, viderunt ea, quibus credebatur emendari noxa primi simplicis (quod compositibasis vulgò dicitur) eadem prorsus teneri labe, ac proinde rem in infinitum euasuram, & tamen semper aliquid desideratum iri, propter simplicium heterogeneam naturam. Non igitur additione, sed subtractione non multiplicatione, sed partitione seu separatione huic medicamentorum defectui medendum iudicarunt. Ea enim ratione inutilibus & noxijs partibus separatis, viles partes puriores & efficaciores edunt suas actiones.

actiones. Ecce aliquis ex magna & confertim facta spirituum dissipatione, in syncopem incidit, nunquid præstabit ipsi aquam vitæ purissimam exhibere, quàm vinum quibuscumque alijs rebus permixtum? nihil cum eo misceri potest, quod eius excrementum aqueum illi succurrendo planè ineptum separare possit. Præterea ubi componendi propter diversitatem affectuum, aut aliam causam occurrit necessitas, tunc ex verè simplicibus conficiuntur compositiones, siue intrò assumendæ, siue extra admouendæ, ut sunt olea, litus, vnguenta, emplastra, & similia. His utilitatibus priuaremur si totius temperamentum in vnaquaque parte distillati permaneret. Ex his & distillationem *Et artem spagyricam ut prauam & pag. 46. inutilem repudiari.*] Immeritò quisque videt. Sed ad reliqua pergamus.

Pag. 46. Perge! secundis qualitatibus medentur quæ emolliunt & quæ indurant, Amomiacum igitur Verbi gratia non assumetur aut admouebitur sua materia seu face repurgatum sed sincerum & integrum quia emollit materialiter non formaliter.]

Lege quæ scripsit Riolanus medicus Parisiensis, Ad Fernelij librum secundum de abditis rerum causis capite nono, ex eo discas materiam, ut plurimum adstringi, densari & indurari frigore, vel siccitate, relaxari, remolliri & rarefcere calore vel humiditate: proinde, addit ille, non aliter quàm secundæ qualitates exprimis, materiæ morbi ex intemperie aliqua nascuntur. Ex his quid consequatur est

ipsa luce clarius. Indurancia scilicet & emollientia, non secundis qualitatibus, sed primis indurare & emollire. Tuum est igitur, nunc demonstrare, primas qualitates, calorem scilicet, frigus, siccitatem & humiditatem distillatione perire. *At amoniacum emollit materialiter non formaliter.*] Hoc ab autore apologiæ scriptum video, sed non probatum. Verum agat cum Riolano, qui nec formæ, nec materiæ, sed primæ qualitati hanc vim tribuit. Nam quod ad me attinet, licet concessero id quod vult; non video quid emolumenti ex eo sperare possit, nisi prius probauerit distillata non esse materialia, quod nunquam perficiet.

Pag. 48. Obstruatur mesenterium, lien, iecur, non refert. tu exhibebis aliquod distillatum ut oleum aliquod chymicum. Ego vero decoctum ex detergentibus &c.]

Cur velit autor apologiæ, chymistas olea exhibere, ad partium obstructions tollendas, nullam rationem possum assequi, nisi hanc unam eum omnia ex sua opinione contra chymistas scripsisse, nihil autem ex *αὐτοψία*: aliqui novisset, aliquando acidis, & salibus dissolutis cum decoctis convenientibus, & horum defectu cū aquis stillatitijs uti chymistas, aliquando vero ipsarum plantarum succis, & foliis decoctis ut antea demonstraui.

Interea quàm leue sit argumentum, quo à tenuitate distillatorum demonstrare conatur, distillata vix quidquam magni momenti perficere, docetur exemplo aquarum pugiacæ-

rum, quæ quamuis sint tenuiores quouis succo vel decocto plantarum, his tamen potentius & citius liberant viscera ab omnibus obstructionibus. Idem demonstrari potest exemplo iam supradicto acidi gaiaci, quod multo melius & facilius sudorem prouocat quàm decoctum eiusdem gaiaci.

Pag. 48. Atqui vis efficax à tali subiecto, cito Vanescit, Ignis enim elementaris ideo non vrit, quia calor est iunctus materia tenuissima.]

Vim efficacem alicuius rei euanescere propter materiæ tenuitatem negatur, facultates enim rerum naturales, de quibus hîc agimus, cum sint à natura rebus insitæ, tandiu permanent quandiu & ipsæ res, sunt enim accidentia inseparabilia; si dicatur facultatem non euanescere, sed efficaciam, hoc est eam non agere, quia facultas est in materia tenuissima. Respõdeo hoc probandum. Nam quod dicitur, ignem elementarem non vrere, quia calor est iunctus materiæ tenuissimæ, admittere nequeo, cùm id non minus sit obscurum quàm ipsa quæstio. Imò si quod sentio liberè dixerò. Ipsum vrere, si quod sit aptum vri, ei admo-ueatur existimo, neque ab alio cometam in suprema aëris regione inflammari credo. Ad- datur aliud exemplum aquæ ardentis.

Pag. 49. Ignis vrit linteũ, aqua ardēs tantũ lābit.]

In aqua vitæ, nisi ad summum rectificata fuerit, duplex inest substantia. vna quæ phlegma, vulgò dicitur, altera quæ verè est spiritus vini: hæc ab igne accensa consumitur, illa vero vix

quidquam perpeſſa tota remanet, ea eſt quæ impedit ne linteum aqua vitæ imbutum à flamma ſpiritus ardentis vratur, hic enim abſumitur priuſquam aliquid de illa diſſipetur. At flamma, nihil, quod totum ſit aqua perſuſum, quod totum aqua madeat, vrit. Ceterùm vt intelligas tenuitatem flamme aque vitæ non cauſam eſſe, cur linteum aqua vitæ imbutum non vratur, flammæ aquæ vitæ ſuperpone papyrum, linteum, etiam manum tuam, illa videbis, hanc ſenties vri, & tamen nulla eſt flammæ pars tenuior ea quæ eſt in ipſo cono, ſed ſuppoſita manus non vretur, vix incaleſcet, dices, Quid tum? An inde concludes flammam aquæ vitæ non vrere? Idem igitur concludere de flamma pyrii pulueris. Nam extenſæ manus volæ ſuperpoſito ſi ignē admoueas, in flammam euolabit illæſa & non calefacta manu. Poſtremò, vt ſentias contactum & actionem phyſicam diſtillatorum quantumuis tenuium, haurias vnicum cochlear aquæ vitæ optime rectificatæ, ſi os & ventriculus non incaluerint, quidquid volueris ſubibunt chymiſtæ.

Paſ. 49. At opus eſt mora.] vt agant agentia naturalia, hoc ſciunt, verum non æquali, quædam enim longiore, quædam breuiore indigent, & cum diſtillata ad craſſa & viſcoſa, vt plurimum attenuanda aſſumantur, hiſque aſſumpta permisceantur, quorſum metuitur, ne non diu cum humoribus morentur?

At quomodo fluori medebuntur chymiſtæ

suis extractis & distillatis?

*Pag. 50. Astringentia omnia debent esse terrestris
& crassæ substantiæ.]*

Vt scias quanti sit momenti hæc de astringentibus obiectio, licet eam sit facile confutare aceti exemplo, tincturæ corallorum, aquæ è scammonio distillatæ, (qua vix quidquam adstringentius reperitur) aquæ rosarum, quæ ipso etiam succo est adstringentior, aquæ plantaginis, & cæterarum aquarum astringentiũ; tamen quoniam ita vis, conceditur astringentia esse terrestris & crassæ substantiæ. Et quos nosti, qui eam terrestrem & crassam substantiam melius separent, atque extrahant quàm chymistæ? quis melius è rheo (hoc enim tuum est exemplum) quod purgans inest à non purgante extrahit: hoc igitur separato & extracto, nunquid eo vti chymistis licebit? hæc notiora sunt quàm vt pluribus egeant probari. Cæterum cur schola Parisiensis, vel vt verius, quod existimo dicam, illorum numerus, qui minorem superauit, adeò abhorreat ab ea arte quæ medicamentorũ substantias diuersas separare nouit, equidem nescio. Miror magis, cū à Galeno maxime desideratam nos clarissime doceant quæ scripta sunt capite decimo nono, libri primi de facultatibus simplicium medicamentorum. Quid ni? dicet aliquis ab ea abhorreat cum ea paret sales, iisque vtatur, qui non possunt in viuientibus inesse nisi contra naturã, vt ait author apologiæ, quid ita quæso? *quia sunt caustici.]* hoc falsum esse, & tamen eo

pag. 56.

dato, illos ex medicamentorum catalogo minime expungendos, demonstrare aggredior.

*S A L E S C H Y M I C O S E X
medicamentorum ordine non expun-
gendos, nec causticos esse.*

SCRIBIT Galenus de euphorbio. *Euphorbium est causticæ siue vrentis & tenuium partiũ facultatis. Et Dioscorides ante Galenũ, Euphorbium adulteratur sarcocollæ & glutinis mixtione, sed difficile quidem experimentum, quippe cum leui gustatu, os accensum diu detineat. Et tamen ex ipso cũ alijs calidissimis medicamētis parantur pilulæ quæ ex eo de euphorbio nominantur. Ipsũ quoque recipiũt philoniũ romanũ, quod in dysenteria, cholera morbo, & alijs innumeris morbis præscribitur, pilulæ fœtidæ maiores, fœridę descriptione Rhasis, & pilulæ de hermodactilis maiores. Omnibus etiam notum est sandaracham Græcorum, chalcitidim vstam, & cantharides, erodentis esse facultatis. Et tamen hæc de sandaracha scribit Dioscorides. Datur ex mulso purulenta extusſientibus, suffitur quoque cũ resina aduersus veterẽ tuſsim, rapto per fistulam nidore vocem expedit, cum melle delinita suspiriosis, cum resina in catapotio optimè datur. Hæc Dioscorides. Chalcitis verò vsta ingreditur cõpositionem theriacæ. Quod ad cantharides attinget, Galenus suos præceptores imitatus, scribit se eas cum medicamentis vrinam mouen-*

tibus miscere, & Hippocrates ad aquam inter-
cutem tres tritas cum aquæ cyaris tribus iei-
no potui exhibet. Ex his quid sequatur li-
quet. Vel hæc prorsus abroganda medi-
camenta, & Hippocratem, Dioscoridem
Galenum, & cæteros medicos qui eos imitati
sunt, & quos sunt ipsi imitati, morte fuisse pu-
niendos, vel pessime concludi ex adustione,
contra sales chymicos, & chymistas.

Sed vnde didicit autor apologiæ sales chy-
micos esse causticos? respondet, *Ex empyreu-
ma te quod in adustis omnibus manet.*] Ergo cineres pag. 56.
sunt adusta corpora, eliciuntur enim & sepa-
rantur ex cineribus; at hoc falsum, vel ipso Ga-
leno iudice. *Cinis*, inquit, *combustorum ligno-
rum reliquia sic nuncupantur.* Et sane, si in ignem
conuersti, & ab igne consumi potuissent, non
fuiſſent reliquiæ, verius dixisset in semiustis;
nam in talibus corporibus inest adhuc ignis
materia atque fomes, in quibus aliquid ex suis
qualitatibus impressit. Ideoque multo facilius
hæc ignem concipiunt quàm alia eiusdem na-
turæ corpora. At prorsus adustorum corporū
reliquias, quis non videt ignem non concipe-
re? nullum igitur in cineribus inest empyreu-
ma, cum sint reliquiæ corporum prorsus adu-
storum. Scribit tamen Galenus *Etenim in cine-
ribus aliquid, velut fomes quidam igneus, per exi-
guas partes dispersum est, quod & valde calidum
est, reliquum omne, tum terrenum est, tum frigidum,
idcirco cum cinis aqua maceratur, ac per rariuscula
quædam corpora modice colatur, fit ut calida acresque*

partes vnà ferantur. Hæc Galenus, Quæ qua ratione subsistere possint non video. Nam ille fomes igneus, illa substantia ignea (de qua rursus ita scribit Galenus, *atque hæ sane partes sunt tennes, & tertio. atque id est, quod per ablutiones detergitur, ex combustorum substantia, subtilissimum*) erat vel actu talis ante adustionem, vel potentia tantum. Non actu, ab adustione enim talem factam fuisse Galenum velle video. Ergo potentia. Rursus quæro? qua potentia (duplicem enim scio statui) erat talis, an propinqua, an vero remota. non priori, nemo enim ignorat potentiam propinquam eam esse, quam mox & facile sequitur actus, vel forma si adsit agens; atqui adfuit ignis ex cuius actione remanserunt cineres, & qui in ignem commutauit quidquid ignis erat potentia propinqua in ipsis corporibus. restat igitur vt ille fomes, illa substantia fuerit ignea ante adustionem potentia tantum remota. Ergo erat de natura vel aquæ, vel terræ. Quid causæ fuit igitur, vt agentis ignis qualitates potius retinuerit, quam illa pars cinerum, quam scribit Galenus terrenam & frigidam? si dixerit aliquis illam substantiam fuisse igneam ante adustionem, nec potentia propinqua, nec remota, sed ea quæ sit inter vtramque media; nihil refert: concedat enim oportet, saltem post adustionem, potentiam propinquam successisse huic mediæ; est enim hæc substantia, ex Galeno, calidissima & subtilissima, quæ sunt ignis dispositiones propinquæ: Hoc concessio

cesso, vide quid concludā. ex doctrina Aristotelis, & omnium Peripateticorum Introdūta potentia propinqua, facile introducitur forma. Ergo si iniiciantur in ignem, oportet ut ille fomes igneus, illa substantia ignea conuertatur in ignem. At hoc non fit, nam si ex cineribus sæpius igni admotis & calcinatis pares lixiuium, illum fomitem, illam substantiam adhuc elicies, quam post aquæ lixiuii euaporationem, nihil aliud esse reperiēs quàm sal, quod si rursus ita separatū in ignem iniicias, nihilo magis quàm antea in ignem conuertetur. Ex quibus fieri compertissimum existimo illum fomitem, non esse quid igneum, sed sal fixum, quod igneum nec est, nec dici potest, cum nulla ratione in ignem facessere possit. Verum ex salibus parantur cauteria, dicet aliquis, cauteria autem vrunt; scio cauteria sic dicta, quia existimata sunt vrere, sed falso; quia nihil vrit nisi sit ignis aut res ignea, at sales nihil tale esse iam demonstraui. Quæ est igitur cauteriorum actio? erosio, quæ multis corporibus etiam frigidissimis conuenit, acetum, succus agrestæ, limonum & similium ferrum erodunt. Et Galenus agnoscit mordicationem quibusdam frigidis corporibus ut calidis communem, *communis est*, inquit, *mordicatio tribus istis saporibus, acido, amaro, acri. Verum acido quidē ut frigidus simul & subtili.* Hæc Galenus. At ubi mordicatio & ibi erosio esse potest. Ex his cōcludo sales chymicos nec causticos esse, nec ex medicamentorum ordine reiiciendos.

Sed iam ultra prodeò. Nam sales chymicos non esse causticos, non solum concludo, verum contra assero frigidos esse. Si exclames à Galeno scriptum, *Sane combustorum omnium nullum planè est frigidum.* respondebo, eadem pagina eiusdem hæc esse verba, *Plerique existimant combusta omnia seipsis effici frigidiora.* quod licet ab eo non probetur, imo erroris accusetur; non video tamen, cur eius potius, quàm illorum sententiæ sit subscribendum, cum illam opinionem sua autoritate, non autem ratione, aut experientia conucllat. Ad id enim quod scribit his verbis. *Conspiciuntur enim liquido quedam calidiora reddita, & ad gustum & ad tactum, & eamque in usu ceruitur facultatem, quedam contra ab uestione minus apparent calida, idque clare discernimus tum tactu, tum usu.* Respondebunt illi plerique, ab eo peti principium: quoniam ex gustu & tactu, combustorum vis mordicans & erodens, non autem calefaciens deprehenditur. At mordicantia & erodentia non necessario esse calida, verum contra frigidissima esse posse, iam ex ipso Galeno & experientia demonstraui, quibus lubet addere quæ scripsit Leuinus Lemnius his verbis.

lib. 2. *Eiusdem fere naturæ sunt (cum aceto scilicet) plerique effectus, quæ impense acida sunt, atque acèrba, de ocul. nat. mi- rac. cap. 36. Ut mala citrea, seu medica, tum quæ vulgo aurengia, & id genus pomi quod oualis forma limonis nomine passim innotescit, cui tam acidus inest, atque exedentis naturæ succus, ut si huic malo per horas aliquot aureum nouissimè inferas, imminuto accisoque pondere il-*

lud eximi deprehendes, Ut autem ista perfici contingit vi algifica, ac frigore penetrabili, quod aque ac calor adurit, sic aqua ardens &c. Hæc Levinus Lemnius, cui haud quidquam ut Heurnio pag. 51.
exprobrare poteris, tanquam chymia nimium addicto. Ad quam tamen, si aliquando (pau pag. 65.
lulum intermissis doctrinae Peripateticæ delitijs, quæ te huic adeo totum addictum detinent) te conuertisses, multarum rerum causas intellexisses, quas nunquam ullus quantumvis bonus metaphysicus & subtilis arguator sine chymia percipere potuit. Quod exemplo combustorum (ne à quæstione proposita recedam) tibi nunc ostendam.

Scis apud Galenum sæpissime occurrere, *Acrida, vstione minus fieri acrida & calida, contra vero non acrida, & acrimoniam, & calorem acquirere beneficio vstionis seu empyreumatis.* Diversitatis horum effectuum rationem ab eo nullibi expositam reperio. Tu vero quid possis, ulterius non in- *In res-*
 quiro. Nam cum idem affirmes cum Galeno, *pons. ad*
 eius tamen nullam rationem reddis. Tamen *Turq.*
 hoc verè affirmare possum, si verum est quod *pag. 47.*
 objicis his verbis. *Propterea ausim affirmare cum* *Ibid.*
qui fuerit bonus metaphysicus, nunquam fore alchy- *pag. 21.*
miæ studiosum, quia principiorum falsitatem mox agnoscet.] Vel te non esse bonum metaphysicum, vel eam non nosse, hæc enim à solis chymia studiosis, & per chymia principia intelligi potest: contra vero tantis tenebris eam doctrinae Peripateticæ principia circumtegunt, ut per ea sola æque sit difficile inquirenti eam

reperire, ac cæco de coloribus iudicare. Nam docet doctrina Peripatetica: Omne agens quod natum est aliquam introducere affectionem, qualitatem, formam alicui subiecto, eam citius, facilius, & potius iam disposito, introducere, quàm non disposito. Hinc quid consequatur patet, ignem scilicet comburentem citius, facilius & potius acrimoniæ summum gradum (acrimoniæ vtor nomine cum Galenistis, cum chymistis enim falsedinis vsurpandum esset) corporibus acribus introducere debere, quàm non acribus. Atqui planè contrarium docet illa doctrina Galenica & ipsa experientia. Hæ sunt delitiæ, vel vt verius dicam triciæ eorum, qui chymix, quam ignorant bellum indixerunt, ex quibus, licet quantumvis sudauerint, atque alserint, se tamen nunquam expedire poterunt; quod chymix ipsis etiam tyrunculis est facillimum. Didicerunt enim, in omnibus mixtis, sulphur & salem inesse, atque vtriusque huius corporis duplicem esse differentiam. Nam & sulphuris vt salis, aliud est volatile, aliud fixum: atque in quibusdā corporibus vtrāque differentiā, in quibusdam verò alteram tantum inesse. Illorum præterea volatilium corporum sulphur volatile, id esse, in quo vulgò dicta acrimonia inhæret, atque illud est, quod ab igne in ignem conuertitur, salem verò volatilem, id esse quod ab igne dissipatur, in quo, vt & in fixo falsedoprehenditur. Ex his norunt illa corpora, quæ ante adustionem apparebant acerri-

ma, ab adustione omnem exuisse acrimoniam, quoniam ignis & sulphur volatile (vt in vegetabilibus potissimum) depastus est, & salē volatilem dissipauit, in quibus magna inerat acrimonia & falsedo. Contra verò quæ ante adustionem apparebant sine vlla acrimonia, post adustionem apparere acerrima, hoc est falsa, (si verè loqui liceat) quoniam ab igne consumpta sunt atque dissipata illa corpora volatilia, quæ vel erant exigua quantitate in illis corporibus permixta; vel si magna, sulphuris aut exigua, aut nulla erat acrimonia, à quo cum mercurio salis volatilis & fixi (quod fixum post vstionem in materia calcinata remanet) tegebatur falsedo, à qua res calcinata non acris, vt vulgò existimatur, sed falsa apparet. Atque ex his discè, quàm ab omni ratione sit alienum, quod vbique asseris, sales chymicos à chymistis fieri, non secerni atque elici è corporibus, in quibus naturaliter insunt, eosque non naturales, sed artificiales esse.

pag. 55.
E 57.

An similia similibus curentur.

HOc principium quod impugnas, in eo sensu, in quo à chymistis vsurpatur, à te minimè intellectum video. Totus enim in eo es, vt probes medicamenta quibus expelluntur morbi, non debere esse similia morbis, sed contraria. At frustra in eo laboras, idem enim tecum sentiunt chymistæ. Dicam igitur quid te deceperit. Huius principij, *similia similibus curantur*. hæc vox tantùm *similibus*, ad idem à

te cum chymistis refertur; *similia* verò & *curantur*, ad aliud, Nam per *similibus* & à te, & à chymistis significantur remedia, verùm per hæc duo, *similia* & *curantur*, morbos intelligis, chymistæ vero partes affectas. Existimant enim curationē sanationē, curari sanari, de egro vel partibus ægris propriè dici, impropriè vero de morbis. Itaque cum dicunt *similia similibus* curari, non volunt, quod tu credis, medicum adhibere remedia morbo *similia*, sed naturæ ægri, ut ager curetur. Didicerūt enim ex Hippocrate, contradicente natura omnia irrita fieri. Ideo existimant medici officium esse, ut magis sit sollicitus, de admouendis, & exhibendis naturæ *similibus*, quàm morbo contrarijs, ea autem morbo contraria esse minime negant, imo quoniam norunt, id quod & tu asseris, *contraria contrariorum esse consequentia*.] firmiter credunt, quidquid est amicū & simile naturæ, inimicum & dissimile esse ei, quod est præter & contra naturam. Hanc doctrinam chymistarum, si putes ab Hippocratis doctrina alienam, cur igitur sic scribis? *Consiste igitur nobiscum in Hippocratis & Galeni doctrina, quæ mauult ex plantis & animalibus, eorūque partibus petere materiam alimentorum & medicamentorum quam ex metallis & lapidibus, quia sunt familiariora, & magis amica nostræ naturæ.*] Et rursus. Si fieri possit deligimus remedium quod sit quodāmodo dissimile, substantia cum natura consentiat, qualitate dissentiat à morbo, ut sit in medicamento alimentum.] præterea cur medicamentorum alia dicuntur

pag. 82.

pag. 75.

pag. 85.

stomachica, alia hepatica, splenica, nephritica, cardiaca, cephalica, ophthalmica? nunquid talia dicuntur à similitudine quam habent cum natura partium à quibus denominantur? Cur cephalicis potiùs quàm aliis iuuatur caput, nisi quia illa sunt naturæ capitis amica & similia? At malles hæc remedia dici contraria, ratione morbi, quàm similia ratione naturæ, hæc vera est λογμαχία. Nihil enim morbo contrarium esse potest, quod non sit amicum & simile naturæ, & nihil naturæ simile, quod non sit contrarium morbo: Vocant enim contrarium morbo quidquid morbum destruit, licèt inter morbum & ipsum, non ea sit contrarietas, quæ sit prædita his conditionibus, quibus ab Aristotele definiuntur vulgo dicta contraria. Hoc exemplo famis a te proposito, facile est demonstrare, *fames ipsa*, inquit Hippoc. libro de flatibus, *morbus est, quidquid enim homini molestiam affert, hoc morbus vocatur, quod nã ergo famis remedium? hoc scilicet quod famem abigit, id autem facit cibus, ergo eo malum illud medicandum.* Hæc Hippocrates. Quis non videt cibum tanquam contrarium opponi fami ab Hippocrate? & tamen quis dixerit cibũ & famem sub eodem genere poni? at hæc prima est contrariorum conditio. Si dixeris à cibo fieri repletionem, quæ opponitur inanitioni, à qua famis, ac ea ratione cibum fami contrarium esse. Idem tecum sentio, sed tamen nihil, pro sententia quam defendis, agis. Non enim probandum suscepisti, affectionem mor-

bo succedētem, esse morbo, cui succedit, contrariam, (neque enim hanc contrarietatem negant chymistæ) sed illam affectionem morbo succedentem succedere, vi medicamentorum quæ sunt morbo contraria . De hac , inquam contrarietate est quæstio , non autem de illa . & cum scribat Hippocrates *Aliquando per similia morbum fieri , & per similia adhibita ægrum à morbo liberari* , Eiusque & Galeni doctrina sit *Humores* , (à quibus omnes ferè morbi) euacuari à medicamentis similitudine substantiæ , nunquid coactus fueris fateri, hoc principium, *Medicamenta debere esse morbo contraria* , non semper esse verum? numquid etiam à teipso in eam redactus fueris necessitatem, cum veneno infectos

pag. 39. cures alexipharmacis, quæ ad venena reuocas?

pag. 84. quod sanè miror , cum nunc doceas *simile non agere in simile*, nam quid veneno similis quàm venenum? Concludo igitur hoc chymistarum principium, *similia similibus curantur*, nec rationibus à te allatis, nec hoc principio, simile non agit in simile, euerti, quin potius cum hoc nostro , contraria contrarijs pelluntur , idem significare hæctenus à me demonstratum existimo.

NOTATIONES IN
*Apologiam, & Censuram Scholæ
 Medicorum Parisiensium.*

LVRIMVM in artibus, & disciplinis virorum doctrinæ fama illustrium auctoritatem posse, eamque nonnunquam tyrannicam esse, nemini paulo humaniori est ignotum. Nec opus est in re plana & perspicua, testibus vti non necessarijs. Huiusce rei exemplum, mihi visus sum perspicere superioribus diebus notabile, legendo Apologiam, & Censuram Scholæ medicorum Parisiensium, qua Chymiam tantum non exterminant à Medicina, eique aqua & igni, quibus illa non magis quam nos homines elementis, carere potest, interdicunt. Magna celebritas est scholæ Parisiensis med. & doctrinæ existimatio, non tantum apud nostros homines sed etiam externos, nec immerito: Ex ea enim prodierunt medici celeberrimi, & experientissimi. Non debent tamen hac nominis fama abuti medici Paris. quod illos fecisse in hac censura videari queat. Existimo responsuros ei plenè & copiosè eos,

qui in ea nominatim carpuntur. Et scio virum perdoctum, & iudicii peracris rationibus ijs, quibus Apologiæ scriptor Chymiam improbare nititur, solidè & firmè iam respōdissè; ita vt hoc defensore & propugnatore, satis argumentorum aduersarij leuitas & infirmitas, & Chymix dignitas ac vtilitas sit patefacta. Nec decreuerā in hanc Apologiam & Censuram quicquam animaduertere (nec enim opus esse arbitrabar) nisi amici quidam mei inuitassent: quibus erat persuasum me posse, & debere notare in ea nonnulla ad rem spectantia, ac tandem perpulerunt vt pauca quædam scripto comprehēderem: leuiora illa quidem, sed eo tendentia omnia, vt veritas & ratio plus valeant, quam hominum quantumuis titulis & ornamentis eruditionis insignium, auctoritas. Sumam autem mihi idem, quod auctor huius Apologiæ sumpsit sibi: pauca è multis libri eius quem suscepit examinandum elegit, quæ refutaret, & reprehenderet. Faciam idem & ego, & eo magis, quod maioris momenti, & ponderis quæ erant, occupata ab illo, vt dixi, qui paratior erat cum à doctrina, tum ab ingenio. Alij alia commentabuntur, quibus plus otij & facultatis. Nos quasi spicas legemus, vel spinas potius.

NOTAT. I.

A*T* Platonici melioris nota, si nescis, Querce-
tane, Trimegistū illum cuius quæ extant scri-
pta nihil nisi altum spirant, Mosem fuisse profitentur
Ec. & At, inquam, Moses ille ter maximus erat
Ægyptius.]

Pag. 8.

Pag. 21.

De origine Chymie non satis constat. Sunt qui inuentum non admodum antiquum, alij peruetus esse volunt. Qui hoc, ab ipso Mercurio Trimegisto principiū repetunt. Hunc Trimegistū alij Mose antiquiorem, nonnulli posteriorem faciunt: plerique omnes sacerdotem & regem Ægypti fuisse narrant. At nemo sanus hunc Trimegistum, esse Mosem aut credidit, aut memoriæ mandauit: Quod tamen Apologiæ auctor scribit. Et huius opinionis, melioris notę platonicos testes laudat, eos tamen non nominat. At si qui hoc scribunt, eos magos infames fuisse non dubitāter pronuntio. Et cōpertum est ex omnibus philosophis, nullos magis susperstitionibus, & Dæmonum cultui deditos, quam Platonicos. Hoc sane loco, huius Chymie hostis temeritatē, vt leuissimē loquar, satis mirari nequeo. Trimegistus iste, ô bone, si nescis, reddam tibi voces tuas, Idololatra fuit turpis & magus detestandus, cuius tu tamen scripta nihil nisi altum & sublime spirare scribis. Hoc vt discas, lege in Pœmandro Mercurij sermonem sacrum tertium: Ascle-

Lib. 8. cap. pij caput nonum & decimum tertium : & præterea Augustinum de ciuitate Dei, huius Trismegisti impietatem detegentem, & confutantem, & vt scribit vir pius de hoc agens Mercurio, *Id gentium vates videntur habere vt lucem patiantur, & tenebras, & lucida & opaca vaticiniorum interualla, puraque & nonnunquam impura.* Præter alia huius Trismegisti scripta quæ extant, in quibus non pauca diuinitus dicta sunt, circumfertur Tabula Smaragdina Hermetis, ab hoc ter maximo Mercurio vt volunt edita: breuis illa quidem, & paucis comprehensa lineis, quæ vt quidam opinantur, non tantum summam artis, quæ docet metallorum trāsmutationē, sed etiam præparandorum medicamentorum veram rationem Chymicam continet. Nam vt hoc obiter dicam, Chymię siue Chemiæ nomen homonymū videtur. Plerique hoc nomine tantum significant metamorphosin metallicam, alij eo etiam complectuntur rerum naturalium, & remediorum artificiosam separationem & purgationem. Fateor ingenuè, me ignorare quis nam famosæ illius tabulæ sit auctor, aut Chymię in genere dictę primus inuentor. Hoc dicam quod est verissimum, nihil fuisse causse, cur hic Chymię hostis monstrosissima methamorphosi, & metallicam illam longe superante, è tetro Idololatrię propugnatore & mago, veri Dei verum legislatorem & virum diuinum faceret, vt ad cacodæmonem Chymię inuentio-

nem referret. Magiæ etenim studio, & cum dæmonibus commercio, uterque infamis: & ille termaximus Mercurius & Paracelsus, quem inscien-ter admodum Chymicorum remedio rû inuentorẽ censor videtur statuere, cum sit exploratissimum, & manifestissimum, ante natum Paracelsum aliquot sæculis, Chymica remedia vsurpata à multis. Hæc cum scriberet, non meminerat quæ hac ipsa de re Erastus è Cratone aduersus Paracelsum mandauit memorię. Paracelsus ipse præceptores suos nominat, & agnoscit à quibus fuerit in Chymicis institutus. Arabes, Raymundum Lullum, Arnaldum Villanouanum & alios nunc prætereo, quos Chymica tenuisse remedia, scripta ab illis edita, fidem abundè faciunt. Mirum tantum doctorem hoc non vidisse: sed odio & ira cæcus labitur.

NOT. II.

N*Ec fallebantur Abderitæ cum illum solitudines* Pag. 25.
quærentem iudicarent melancholicum.]

Abderitæ Democritum ciuem suum, carum cum haberent, & desipere iudicarent, Hippocratem tunc tẽporis medicorum summum accersunt, & rogant ad se ut veniat, & ab infania qua laborare existimabant hominem liberet. Exoratus venit Hippocrates, vidit, conuenit, nec delirantem, sed sanum & sapientem in primis offendit. Quod cuius licet magno cum fructu, & voluptate cognoscere

ex vere aurca Hippocratis ad Demagetum
 epistola. Verba Hippocratis inter reliqua ad
 Abderitas hæc sunt ἀνδρες ἐφλω τῆς πρὸς με πρε-
 σβείης χάρις ὑμῖν πολλή. Δημόκριτον γὰρ εἶδον ἀνδρα
 σοφώτατον, σωφρονίζεν ἀνθρώπους μοῦνον διωατώτα-
 τον. *Viri Abdenta pro vestra ad me legatione mag-
 nas habeo gratias. Democritum enim virum sapien-
 tissimum vidi: qui solus homines ad sanam mentem
 reducere potest Hippocratis iudicium de De-
 mocrito repudiat Parisiensis doctor hippo-
 craticus; Populi Abderitani amplectitur,
 quam benè & cordatè alij iudicent.*

NOT. III.

Pag. 29.

Temperies enim vel est forma ipsa, vel princi-
 pium ex quo forma procedit, sine qua suas ac-
 tiones edere non possit.

Primo notanda est in disiunctiua enuntia-
 tione inconstantia, & fluctuatio. Scio mul-
 tos medicos, & Philosophos esse in eadem
 sententia, contradicentibus tamen alijs do-
 ctissimis viris: qui mistiformam temperiem
 esse negant, quod sit compositum quid, &
 posterius. Propter crasin aliquid tale magis mi-
 nusve dicitur, at magis & minus accidentia sunt,
 quæ substantiam efficere non possunt. Deinde, isti cra-
 sin in rebus inanimatis propter materiam inesse di-
 cunt. quod si est verum, tum est necesse ex accidente,
 & materia constitui substantiam, id est rem natura-
 lem, quod absurdissimum est dictum. Constat enim

crasin esse qualitatem, aut ex qualitatibus quiddam compositum, nempe accidens esse, & nequaquam principium, id est formam aut materiam esse. Materia autem cum sit indefinita, & seipsam determinare nequeat, craseos finientem causam seu formalem nullam possunt exponere, cum tamen vnaqueque res naturalis suam propriam habeant crasin, mixtio autem & materia rerum sint quoddam indefinitum. Quod si externam duntaxat causam, & non formalem nobis proponant, quæ nimirum efficiat talem crasin, tum nullum inter artificiosam & naturalem crasin discrimen erit. Sunt & alia, quibus hæc oppugnatur opinio quæ fuit Empedoclis, aduersus quam disputat Aristoteles, ut de occult. med. fac. obseruat doctissimus Schegkiius, à quo hæc excerpta. Nobis autem visum est paucis indicare hypothesein istam, quam hic cum multis sumit pro vera & certa, dubiam esse & controuersam, & viris eruditissimis falsissimam videri. Qua tamen nihil non efficiunt Elementarij Philosophi. Sic enim appellantur à summo viro Iulio Scaligero, qui effectuum naturalium causas ad elementorum vires reuocare solent.

NOT. IIII.

V*Niquique enim metallo inest aurum, verum* Pag. 32.
alijs plus, ut auro aurichalco & ari, alijs minus ut plumbo, & ferro, secerni potest id tantillum quod inest.] Quis non credat sudasse plurimum,

nec prorsus operam luisse hunc sufflorum hostem, si quidem deprehendit quod asserit. Oculatum testem putes, ita enucleatè omnia & distinctè tradit. Sed vereor ne homo hac quidem in re nimis credulus, dicta pro datis acceperit, & passus sit se deludi. Hoc sanè vix ac ne vix credo: & qui se hoc experiendo verum esse inuenisse affirmaret, vidi neminem. At cum de eo nihil mihi certò constet, fieri posse non pernego: vt nec illud auri vel argenti conficiendi artificium, quod non pauci verum esse asseuerant: alij autem plurimi, inter quos hic noster, falsissimum esse contendūt. Sed cum quæstio sit ardua & difficilis à viris eruditissimis magna animorum & ingeniorum contentione in vtramque partem exagitata, satius erat hanc hic omittere, quam tam leui brachio & suspensa manu attingere. Quod ad me attinet, hac de re litem nemini mouebo, meamve faciam. Rationes video vtrinque non improbabiles, vtraque pars ad experienciã prouocat. In tãta opinionum discrepantia, & doctorum pugna, anceps & dubius manebo, remque aliis qui plus cernunt in ea, decernendam ac diiudicandam relinquam. Dicam tamen liberè, indagationem lapidis huiusce philosophici videri mihi periculosæ aleæ plenam. Et optandum sanè homines relictis incertis & dubiis, ac vt plurimum damnosis: certa quæ sunt, & in promptu, ac fructuosa persequi, cuiusmodi sunt remediorum præparationes

Chymicæ

Chymicę, & analyses, immeritò hodie multis
 exosę & inuisę. Quod vt ita esse ostenderem,
 placuit mihi verba quorundam proferre,
 quos ad fidem faciendam idoneos esse existi-
 maui. Rem per se claram, & multis cogni-
 tam, emendicato hominum testimonio, illu-
 strare & confirmare oportet, & veluti lumen
 Soli fœnerari. huc nos adigit quorundam
 pertinacia, discendi incuria, & contradicen-
 di studium. Primus testis est Carrerius, Pa-
 tauinus philosophus non indoctus, qui ad-
 versus Alchymiam (sic cum multis lapidem
 philosophicum vocat) acriter & acutè scri-
 psit. Huius quę sequuntur sunt verba. *Ex
 longa approbatâque experientia demum colligere va-
 lemus non Alchymiam, sed artem sublimandi &
 distillandi vtilem, salutarem, ac maximi faciendam
 esse. Eius enim auxilio varias ex rebus vires elicere,
 varia clea admirabilis virtutis conficere, liquorésque
 saluberrimos ex naturæ fontibus haurire valemus.
 Insuper opera & auxilio artis sublimandi in noti-
 tiam multarum rerum physicarum perducimur,
 principiâque eas constituentia cognoscimus. Ea enim
 est resolutio rerum in sua principia: qua resolutione
 nihil est homini accommodatius pro indaganda na-
 tura rerum. Hanc itaque artem ingenio philosopho-
 phico, menti sublimia indaganti, animo demum in-
 genuo, & regio ita accommodata iudicavi semper, vt
 Alchymiam inutilem ac perniciosam. Et in calce
 quęstionis hæc addit pro coronide. *Ars ta-
 men sublimandi saluti corporis, animique ornamento,
 salutaris & congruens seruetur incolumis, semper**

e occult.
ed. fac.

floreat, & omnibus suis numeris exactissimè perficiatur. Accedat testis alter Iacobus Schegkiius magni nominis & eruditissimus Philosophus ac medicus. audiant hæc scribentem, utinam auscultent. In separandis autem mixtis naturis admodum ingeniosa est ars Chemica ut digna sit admiratione, & minime contemnenda, & negligenda à medicis. Nam purissima quæque separantur à suis tanquam excrementis & quisquiliis quodammodo, seu impuris partibus, quibus commiscuntur, ut hoc nomine in usu medico sint efficacissima. Exemplis rem declarare non opus est. His autem secretionibus substantiæ naturales neque generantur, tanquam si prius non fuerint, neque ut prius existentes, separatione hac corrumpuntur. Magnificè hæc, & verè de Analyfi chymica scripta sunt.

NOT. V.

g. 39.

Quæcunque mundo sublunari continentur tam Animata quàm inanimata occurrunt medicis, ut alimenta, medicamenta, aut venena. (Alexipharmaca enim ad venena reuoco.)

Benè, reuoco: nam ante te, credo, reuocauit nemo. quod cùm nouum sit, & paradoxon, rationibus additis erat fulciendum; nisi fortè tibi, quia Scholæ Parisiensis doctor es, persuasum fuerit, tuam sine ratione valere debere auctoritatem. Non potes ignorare, quantum huic tuæ opinioni aduersetur Galenus v^o simplic. medic. qui statuit Alexipharmaca naturam mediam sortita esse

inter corpora perpetientia, & medicamenta deleteria. Iulius Scaliger genere & eruditione nobilissimus, Galenum tuetur aduersus eos, qui aiunt nihil esse medium inter duo verè contraria: *at falluntur inquit, propterea quod cū Theriaca sit ex veneno composita & ex ijs quæ veneno aduersantur, dicam ex duobus extremis natura, medium factum arte.* Itaque venenū additum est vt peculiari similitudine cognatum venenū appeteret, cūque eo sese inuolueret, atque ei adferret id, quod ipsū vel expelleret, vel extingueret. Alij tamē & quidē doctissimi, tibi adhuc magis sunt contrarij, qui Alexipharmaca toto genere corpori nostro dissimilia esse negant, sed veneno tantum ipsi, cui nunquam non aduersantur, illi verò non nisi largius sumpta, vt & cibi optimi copiosius ingesti: rationem hanc subiungunt validam fauē. Viperas antequam Theriacę misceantur, resectis & amputatis partibus extremis ad quatuor digitorum vtrinq̃ mensuram, cute detracta, exenteratas, exossatas, lotas, coctas, anetho & sale conditas, vim deleteriam omnem exuisse vel Galeno teste, ita vt iis innoxie vescantur Elephantici. Quasi verò, inquiunt illi, viperæ caro sic parata non amplius venenata, eo sit peruasura, quo venenum, quod nullum amplius habet, poterat penetrare, & cum altero veneno sese inuoluere. Harum sententiarum, nulla fauet tibi, & posterior quę multorum iudicio potior est, omnino aduersatur. Fallor ego aut monstrum opinio-

Exerc. 33

nis , tuo quidem iudicio , à quo abhorres,
quod totis viribus conficere niteris , incogi-
tans hic paries; cùm ex tua opinione conclu-
dantur sequentia.

Alexipharmacum est venenum.

Theriaca est Alexipharmacum.

Ergo Theriaca est venenum. Deinde

Theriaca est venenum,

At Theriaca pellit venenum,

Ergo aliquid quod pellit venenum, est
venenum. Ergo simile simili pellitur.

Nec respondere possis , nihil hic miri
vel monstri, cùm venenata multa animalia,
sui veneni alexiteria sint . Facilis & vera
responsio . Non quâ venenata hæc ; sed
quâ alexiteriam vim habent à veneno di-
uersam , venenum depellere . Nec à scor-
pio inflictam plagam, iterata plaga sanaueris,
sed malum geminaueris. Tritus & impositus
sue plagæ, remedium est, Eadem in dracone,
pisce , mure araneo , & aliis est ratio. Ferax
hec tua mirabilis opinio. En aliud ex ea mō-
strum, prioris haud absimile. Pharmacum vt
& medicamentum Latinis, & venenū etiam,
vocabulum esse ambiguum mediocriter do-
cti sciunt. Significat enim vel remedium,
φάρμακός, vel venenum, φέρονάχος. Hoc postre-
mum significat pharmacum in Alexiphar-
maco, sed in eo pars compositionis prior
vim designat pellendi, & propulsandi, ita vt
sit Alexipharmacū venenū arcens & pellens
remedium. His ita se habentibus ex tua no-

tione & vocabuli notatione, cum bona tua
venia, hanc monstrosam, & contradicto-
riam conclusionem eliciemus.

Alexipharmacum est venenum,
At Alexipharmacum est venenum
pellens remedium,
Ergo aliquod venenum pellens re-
medium, est venenum.

NOT. VI.

Manifesta qualitate contrarium, vt opium fri- Pag. 39.
goris excessu] De opij temperamento
controuerſia est non parua. Vulgati- &
magis recepta eorum opinio qui frigidum &
quidem 4° gradu censent, & hac ipsa vi nar-
coticum esse. Galenus & veteres omnes in
hac sunt sententia. Alij calidum potius pu-
tant, argumento esse amaritudinē, cui etiam
acrimonia sit adiuncta tanta, vt ore diutius
circunductum linguam & palatum vlceret.
odoris est admodū tetri. præfert id Diosco-
rides, quod lucernis admotum, non atra lu-
ceat flamma. Hæc autem omnia caloris non
frigoris indicia. Fernelius varius est. vno lo-
co opium scribit interficere stupefaciendo, cap. 5. lib
meth. me
vi manifesta sed excellenti refrigerante ni-
mirum. De Narcoticis autem ex professo a-
gens, opium vehementer frigidum esse dicit: Cap. 5. li.
meth. me
non tamen hac refrigerandi facultate, sed
alia peculiari sensum adimere. Id autem pro-
bat ex eo quod semperuium maius etsi hy-
oscyamo sit frigidius, minimè tamen stupe-

faciat. Sed Fernelij ratio non satis firma videtur. Nam etsi Galenus in simpl. medic. de temperamento semperuiui & Hyoscyami idem sentiat quod Fernelius: alij tamen contradicunt, inter quos Dodonæus, qui semperuiuum maius tertio gradu frigidum, hyoscyamum verò quarto gradu refrigerare scribit. Sed ab hoc ipso Dodonæo argumenta sumamus alia, quibus probemus opium, nec reliqua narcotica manifesta qualitate stupefacere, sed potius substantiæ proprietate. Nam si frigiditate tantum, sensum adimerent, hanc calidorum permistio tolleret, vel retunderet saltem. Quod tamen calidissima Philonis antidoto permista, Euphorbium, piper, pyrethrum & alia efficere nequeunt, cum hæc stupefaciendi potentia per multos annos inuicta & incolumis permaneat. Idem Dodonæus Petum, Nicotianam dictam, narcoticam vim habere scribit, Hyoscyamum Peruuianum vocat, non tantum ob formæ similitudinem aliquam, sed ob vires haud dissimiles. Nam fumo per os recepto, vel herba commansa mens turbatur, & ebrietati similis effectus consequitur. Quinetiam acrimonia eius tanta est, ut ea non modò gustu, sed etiam neruorum partium vlcerebus, folijs recentibus impositis percipiatur. Saliuam commanducata folia cient, & pituitam copiosam proliciunt. Hæc quæ possunt efficere, calida perhibentur. Ad hæc, si hæc ipsa folia maiore paulò

copia diutius ore contineantur, & dentibus premantur, non tantum vim magnam pituitæ euocant; sed & vomitum mouent, aluum turbant, & tandem sudores copiosos promouent. Mirificæ prorsus huius plantæ vires. Deinde scribit Scaliger, testantur idem & alij, Turcas opium vocare Amphiam, eo vti ad venerem. Quod si inquit, *gelidissimum est, vt ab omnibus philosophis iudicatum, quomodo venerem stimulabit. Retulit mihi Nicolaus Brixanus præfectus Regis Naurræ stabulis, qui in Ponto, Bithynia, Cilicia diu egit, esse opium, quod Turcæ Amphiam dicunt: fierique ex albo papauere, serique passim multos agros longè latèque: premique ad vsum familiarem, qui & Turcis ipsis sit familiarissimus. Cùm ab alijs mandi videret, se quoque periculum fecisse, mansum os vrere, mentem percellere, turbulenta somnia concitare. Hoc si ita est, haud alia ratione frigidum papauer est, atque ipsa Rosa. Rosa namque succus calidus. Hactenus Scaliger. Quod si opiũ manifesta vi agit, quid est causæ, cur aqua & nix, aut potius glacies, quæ natura ipsa sunt summè frigida, ita quidem vt his nihil frigidius reperiri queat, non idem, multoque citius efficiant? Certè plures magnam aquæ copiam hauserunt sæpe, etiam glacie permistam, qui nihil aut parum incommodi senserunt, & sine vlllo capitis periculo. Hæc omnia liquidò euincunt, opinionem eorum, qui vim narcoticam opij, manifestæ qualitati ascribunt, & summo frigoris excessui, frigidam esse. Facio inuitus*

Exerc. 175.

vt rationes petam à Chymia, quod ea tibi nauseam moueat, eamque velut nauteam fastidias. sed aliquid sumere decreui ab ea, quo superiora illustrem, & corroborem. Pretereo quod dicunt Chymistæ, se deprehendisse facultatem opij stupefacientem in sulphure quodam sitam esse: & simile reperiri in Alterio, & Chalchâto. sed quod nunc volo obseruari, hoc est: Chymistas ad suum illud laudatum Laudanum cõficiendum, ante omnia opium parare cum optima aqua vitæ. Ea est, quæ vbi ignem conceperit, ardet tota, nulla vel minima aquæ portione in imo vasis relicta, quæ vaporare tantum potest non inflammari. Et vbi ita paratum est opium & extractum, efficacius euadit quàm antè, & minus noxium. Quod sanè non contingeret, si vis eius penderet à qualitate manifesta, & frigiditate; præsertim cùm sit extractum cum aqua vitæ. Id si non vis concedere, tuam de Extractis opinionem damnes oportet. qui illa ideò febrientibus non conuenire scribas, quod calidiora sint, vt pote cum aqua vitæ parata.

NOT. VII.

Regula enim est generalis apud Mesuem, Medicamentum eò salubrius esse quo naturæ familiarius, deterius autem quo longius ab illa recedit]

Regula hæc absolutè vera esse nequit. limitatione opus. Esto verbi gratia, in prima corporis

corporis regione, quæ eius veluti sentina est, expurgandus humor: mitiora sanè præferenda videntur, senna, Rheum, Agaricus & similia. At situs sit hic idem humor in partibus distantissimis, corporis habitu, capite; sit & affectus præceps: valentiora, etsi naturæ magis aduersa, vt scammonium, Colocynthis, & similia alia vsurpanda potius, quæ sanando sint. Quandoquidem fortia hæc remedia, ea præstant, quæ mitia illa efficere nequeunt, quum genere, & agendi modo inter se differant. Si igitur benigna medicamenta affectus quosdam sanare non possunt; at maligna possunt: Hæc illis hoc respectu salubriora dicetur. Salubre etenim id est, quod sanitatem præbet.

NOT. VIII.

Q*ua temperies si non perit, saltem minuitur destillatione, salua & integra manet in succo* pag. 45
(est enim anima plantæ) necnon in decocto] Non possum hæc conciliare cum ijs quæ tradis pagina sequenti de Ammoniaco vel assumpto vel admoto, quod præcipis non esse sua materia seu fæce repurgandum, sed sincerum, & integrum sumendum. Quæro hîc causam differentię, & nullam inuenio. Succus plantæ est anima plantæ. In succo plantæ, vt & in decocto manet vis integra, & salua calfaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi. Si hoc locum habet in planta, cur non & in Ammoniaco? quem tamen integrum sumi

ig. 45.

vis. An quia emolliendi facultas diuersa à supradictis? Id sane dicere non potes. Nam istud effugium tibi ipsi præclufisti his verbis cum de plantis loqueris. *Accedat quod frigida refrigerant, & calida calfaciunt materialiter, non formaliter.*] Ergo si hæc omnia agunt eadem vi, & emollit Ammoniacū materialiter, non formaliter; causam nullam video, quare Ammoniaco integro, & minimè defæcato sit vtendum; planta autem non integra, sed crassioribus partibus ab ea separatis: vel saltem succus eius aut decoctum tam commodè ac ipsamet planta sumi possit. Et certè tu, qui temperiem semper vrges, cuius basis & fundamentum sit ipsa materia, certo modo mista, & conformata; ratio autem mitionis succi expressione, decoctione imminuatur, vel immutetur: si tibi repugnare nolles, integra remedia expressis, vel decoctis semper præferres, quod facis in Ammoniaco. Video te materiæ & temperiei addictissimum, adeò quidem vt destillatione vim purgatricem perire iccirco asseras, *quod ea recedat temperies, à qua substantiæ similitudo efficiens causa purgationis*] Sed huic tuæ opinioni quædam mihi videntur obstrepere. Nam, exempli causa, lac capræ quæ scāmonio, aut Elaterio vescitur, purgandi facultatem acquirit: & hæc eandem caro gallinarum pane in decocto radicis Ellebori macerato nutritarum. In tot, & tantis mutationibus, velim scire quæ temperies illa ad purgandum necessaria superstes esse possit.

pag. 42.

g

An tu recurreſ eò, quo nonnulli confugiunt? huius temperiei latitudinem eſſe magnam, intendi, remittiſque plurimum poſſe, antequàm vires ſuas amittat. Quod ſanè commentum eſt non illepidum. Sed quid dicent de illis quibus ſolo purgantium odore ſolvitur alius? an huc etiam euocabunt temperiem ad auxilium? At temperies nihil aliud quam elementa, eorùmque vires complectitur. Sed odor eſt ſenſilis. *Qui autem*, inquit, ſummus vir Scaliger, *à formis elementaribus ſenſilia ducunt, inſaniunt. Nullo enim in elemento ſenſilis veſtigium ineſt. Haberent autem in ſe primum, ſi darent alijs: quemadmodum primas habent qualitates, quas alijs impertiunt.* Agamus preſſius. Temperies, vt tua & aliorum multorum fert opinio, eſt inanimatorum vel forma, vel principium ex quo forma procedit, ſine qua ſuas actiones edere non poteſt. Ex qua hypotheſi conſequens arbitror, vt ſi lac capræ illud de quo ſuprà, & caro gallinarum edant actiones hellebori, purgando, habeant & formâ hellebori. Quod credo non admittes: nã quid inde ſequatur abſurdi, pro tuo acumine, ſatis perſpicias. Et ſi quis ſit qui arbitretur in mutationibus hiſce, quando nimirũ panis ille decocto hellebori maceratus, faceſſit in alimentum & carnem gallinæ, ſubſtantiam hellebori non perire; & aliud quàm ipſius qualitatẽ ſuper'eſſe, iſ mea ſententia, ad Anaxagoræ dogma accedet quàm proximè: qui exiſtimabat res omnes, omnibus rebus im-

In Theophrast. de caus. Plaut.

mistas latitare: sed illud,

*Apparere vnum, cuius sunt plura mista,
Et magis in promptu, & prima fronte locata.
Quod tamē à vera longè ratione repulsum est.*

Lucret. li. i.

In has salebras non incidunt, qui docent, & tenent: si quæ vis & qualitas alicui rei communicata sit, non propterea necessariò sequi eius quod vim communicauit, inesse etiam substantiâ. Quod explicant exemplis appositis. Calor, verbi gratia, est in aqua ab igne, nec in ea propterea dices inesse substantiam ignis. Sic & Magnes acubus pluribus inter se confertis & contextis, vim trahendi communicat. Haud dissimilis videtur purgantium medicamentorum ratio, quorum omnium substantia non peruadit venas, nec miscetur cum sanguinis massa: vt manifestum sit ex eo, quòd sæpius assumptæ pilulæ reiiciantur integræ, consecuta tamen copiosa purgatione: sed qualitas ipsius medicamenti imbuat sanguinem, & venas, qua qualitate inutiles humores separantur à sanguine: quibus separatis, venæ & partes ipsæ irritantur, & stimulantur ad excretionem. Sed in re tam controuersa, & intricata, sequatur vnusquisque quod illi maximè probabitur: per me licet. Satis sit ostendisse, quæ censores isti, & dictatores dictant, & dictitant, scriptitantque tanquam certissima, vix esse probabilia.

NOT. IX.

C*Rocus Martis, quem tanti facitis, non est vestrum inuentum, sed medicorum qui ex Hippocratis doctrina medentur*] Diuinum puto, vel ariolo proximum, qui rei tam obscuræ & remotæ originem teneat. Non est, scribis, vestrum inuentum, sed medicorum, quorum, quæso? nomina ederes, vel nomen potius, siquidem est probabile ab aliquo vno primum inuentum. Sed mittamus hoc, vt nimis curiosum rem putemus. Parádi Croci Martis ratio est multiplex. Ea omnium probatissima, & laudatissima ad medicinam, peritiorum iudicio, quæ solo igne flagrantissimo, violentissimo, eoque diuturno, quem reuerberij vocant, constat. Si alios præparandi modos requiris, reperies aquas stygias siue fortes adhiberi & liquores acres: sed accedente semper violentia ignis, quam dixi. Cuius os adeò durum, qui hæc Chymicæ artis propria esse negare auit? Ergo medici illi, qui primi Crocum Martis inuenerunt, erant etiam Chymistæ, nec maiestatis suæ alienum esse iudicarunt, Chymicæ artem exercere, tecum haud sentientes: qui huius tractationem medici maiestate indignam censes; & Pharmacopoeis relinquendam: Quos sanè est optabile in officinis optima quæque remedia Chymica parata habere: & medicis nota esse, vt ex artis præscripto vbi necesse est, ijs

Pag. 51.

Pag. 16.

vti possint. id illis esset vtile, & honorificum, & generi humano conducibile. Sed aliud est obseruabile in Croco Martis; quod cum pareretur summo ignis ardore, istos tamen non absterret quo minus eo vtantur: qui tamen eo potissimum nomine remedia spagirica traducere solent, & infamare; quod igne empyreuma contraxerint noxium imprimis & cauendum. Sed redeamus ad verba tua. *Crocus martis*, inquit, *quem tanti facitis*. at vos nihili ne facitis? nō credo, eo enim vtimini: & quia addis *medicorum qui ex Hippocracis doctrina medentur inuentum esse*, Satis innuis te non improbare. At vide quid agas: Metallicū est remedium: & quidē igne diuturno, & vehementissimo ita subactum, & exercitum, vt flatu vel leui, tenues in auras abeat, & euolet: in naturam ferri pristinam amplius reduci nequit: humidum eius exhaustum est: incineratum est, vt tuloqueris, at vt alij cinesactum. ergo tuo iudicio non vsurpandum. Nam hanc ob causam aurum Chymica arte paratum reijcis his verbis, rationis vmbra præferentibus. *Atqui vestra preparatione exhauritur humiditas omnis. Ergo priuatur suo principio actiuo, solum passiuum relinquitur*] Et paulò post addis. *De perlarum magisterio, & lapillis pretiosis, idem esto iudicium: quibus incineratis, non potest vis non deperire.*] Quod si hæc tua ratio in margaritis, & lapillis pretiosis locum habet, & in auro ipso: habeat etiam in Croco martis est necesse: qui tamen eam futili-

tatis, & vanitatis satis conuincit. Ex quibus tam clarum esse arbitror, quàm solem meridie lucere, neminem de rebus, ratiocinatione sola instructum, debere pronuntiare: sed sensum præterea testem adhibendum. Damnare quæ nescias, summa est temeritas. At quæ scias, si sensu comprehensa non habeas? Non nostris ratiocinationibus res metiendæ, sed rebus ipsis rationes nostræ accommodandæ sunt: aliàs amissis loco, regulam Lesbiam habituri. Decipiuntur homines plerumque, quòd res ipsas petunt potius ex lectis, auditis, fallaci ratiocinatione conclusis, quàm sensibus ipsis. Quotquot scholastica decempeda, naturæ amplitudinem metiri se posse sperant, falluntur. Nec satis est scire hoc vel illud esse temperamento calidum, frigidum, humidum, siccum: primo, 2°, 3°, 4° gradu: Substantiæ esse vel materiæ tenuis, crassiæ, mediocris: & inde ortas secundas qualitates nosse, molliendi, indurandi, rarefaciendi, condensandi, aperiendi, cōstipandi: &c. Quæ quidem contemnenda non sunt: sed alia ad res ipsas pernoscendas tenenda esse dicimus, quæ rem vnamquamque proprius constituunt. Ea autem qualia sint, Chymicæ opera innotescunt: quemadmodum verbis doctorum virorum suprà explanauimus: vt ea re sola ab omnibus Naturæ verè studiosis magnificienda sit ars spagirica. Vinum, exemplo familiari rem declaremus, viribus præditum est magnis, & notis, & de

eius natura, vi, differentijs, multa & præclara veteres tradidere, scitu digna. Attamen destillatione cognouimus, quod aliter erat obscurum, aquam, vitæ dictam, eam esse partem in vino, quæ viribus efficacissimis polleat, corroborandi, coctionem iuandi, calefaciendi, exhilarandi; et si sumatur largius, mentem tentandi, vnde temetum vinum appellatum. Hæc pars separata, efficax est ad morbos aliquot vel præcauendos vel curandos, vt multarum gentium vsus quotidianus ostendit. Quod à destillatione relinquitur, præparationibus adhibitis alia ex se profert, oleum, sal: viribus ad medicandum bonis, & vegetis prædita. Postremò. ignaua & inutilis aqua remanet, & abijcitur. Hæc ego percurro raptim. Nam harum rerum periti sciunt, me hîc multa omittere. quæ sigillatim ab alijs docentur, & nota sunt plurimis, ad cognoscendum iucundissima & ad medicinam faciendam fructuosa: Quod in alijs contingere existimandum, cum diuersæ quibus constant substantiæ artificiosè separantur igne. Quibus apertis, & earum viribus patefactis, in animis bonorum admirabilitas excitatur maxima, contemplatione rerum à Deo opt. max. creatarum: & eius proinde amore accenduntur. Id ipsum certè accidere solet, admirabilem hunc cœlestium, & terrestrium orbem, bonitatis, potentiæ, prouidentia Creatoris,

Creatoris, speculum splendidissimum intuentibus. Sed geminatio fit & incrementum utriusque, & admirationis, & amoris in ijs, qui naturalium corporum partibus seiunctis, & perpurgatis, & ijsdem postea si libeat coniunctis vel etiam cum alijs commixtis, in rerum natura, alteram veluti naturam suis manibus efficiunt. Hæc quidem rideri possunt, & solent, à Naturæ umbraticis interpretibus. Qui sibi pulchri, & beati videntur, si quæ vulgò in scholis docentur, & iactantur de Principiis, Materia, Forma, Priuatione, & eorundem affectionibus, quæ de de Elementis, Temperamentis. Humoribus, & alijs, percepta habuerint. Quæ quidem reiicienda non sunt, sed digna in quibus collocetur opera & studium, subtilia cum sint, & ingenia acuant alantque & ad naturam intelligendam conferant: Cuius tamen cognoscendæ, in singularibus præsertim, accuratiorem rationem assequimur arte spagirica, interiora corporum rimando, separando, depurgando. Hoc loco subit animum recordatio Theodori Zuingeri: præceptoris quondam mei meritissimi cuius & quanti viri! quem dicere solitum memini, eos qui res vulgari modo, & notis à veteribus traditis, sapore, odore, & alijs cognitatas haberent, eorum similes esse, qui palatium aliquod, aut magnificè extructam domum extrinsecus cernerent, atque in atrium, & aulam reciperentur: At verò qui solerti & chymica partium resolutione, intima quæ-

que scrutarentur, eos planè referre, qui in conclauia & penetralia palatij admitterentur, otiosè cuncta, minima maxima, spectaturi. Ignis autem nobis pro clauē potissimum à Deo datus est, cuius opera, creata ab eo, omnibus omnium regum palatiis, & aureis domibus magnificentiora, penetrare possumus, & heterogenea ab homogeneis segregare, & hæc ipsa purgare: Cui rei nonnunquam inseruit aqua. Igne enim solo non vtuntur chymistæ, vt videntur somniare clamatores, & declamatores: nec mirum. De rebus enim sibi incognitis iudicare audent. Quorum exemplum dare potest hic noster, quem alij antea viri doctissimi tam rudem chymix esse probarunt, vt eam destillatione & extractione concludat, & quasi terminis definiat; & destillatione chymistas vim purgandi elicere videatur existimare; & Extracta aqua vitæ tantum parare solitos, cum tamen aqua hæc sæpe proliciant, vt & Dioscorides non vno loco: qui etiam sublimandi rationem tradit capite de hydrargyro, in quo & vox ἀμβρίξ legitur, unde suum Arabes fecerunt alembicum, vt nos docuit doctorum Princeps Iosephus Scaliger. Quod si quis chymix non ignarus attentè legat Aristotelem, Dioscoridem & vereres alios, competiet eius velut semina, & fundamenta sparsa & iacta; vt ab aliis iam demonstratum. Nec id tantum, sed deprehendet etiam quædam veteres pro certis & ratis habuisse, & docuisse, quæ re tamen & experientia ab ipsa chymia desumpta refelluntur. Libet exempli

caussa locum Aristotelis proferre de affecti-
 bus mixti, quo docet quot modis res con-
 crescant, & solvantur. Negat Aristoteles late-
 res, & lapidum aliquot genera solui posse,
 quæ tamen resolui chymia tyronibus est no-
 tissimum. Ideo Mercurialis hac in re lapsus
 scribit Aristotelem, etsi modum, & viam qua-
 si aperiat & commonstret: quâ id fieri possit:
 adducta causa, quæ solutionem impediat:
 cum scribit, aquam non posse subire meatus;
 & corporis caulas, ut Lucretij verbo utar, &
 ideo solutionem fieri non posse. Ergo si detur
 humor aliquis adeo tenuis, ut in foramina il-
 la, & poros penetrare queat, corpus solutum
 iri dubium non est. *Atqui dantur & inveniun-
 tur facile hisce temporibus tales liquores* (verba sunt
 Mercurialis) *quibus ars chymica Aristotelis tem-
 pestate ignorata, cuius opera subtilissimi ac maxime
 penetrabiles humores efficiuntur in facilem usum
 tracta, quasque perfecta est.* His similia possunt le-
 gendis veterum scriptis observari: quæ qui-
 dem eo non spectant, ut eorum nomen pro-
 pterea minuamus, aut laudes deteramus, quod
 quidam ingrati, ne dicam impij, facere solent:
 Sed si alicubi offenderint vel aberrauerint, hu-
 maniter excusamus, homines cum fuerint, &
 nos simus: Et si quæ non viderunt, nos cerni-
 mus eorum veluti gigantum humeris insidea-
 tes pumiliones, ne ideo insolenter offeramus;
 sed potius illis, secundum Deum, debere nos
 plurimum agnoscamus. Multa enim bona nos
 docuerunt: quæ si patefacta non fuissent nec

cap. 9.
 lib. 4.
 Variat.

nupera hæc, & præclara reperta vnquam existi-
 tissent. Sæcula proficiunt. Nobilis & perple-
 xa de Aceti temperamento quæstio: de qua
 fusissimè Galenus 2. simpl. medic. Is arbitra-
 tur huic controuersia commodè finem impo-
 ni posse, si qua machina, & arte partes in Ace-
 to differentes & contrarias separare possimus,
 vt sit in lacte. Hanc optatam artem & machi-
 nam chymia suppeditat. Quid ingrati sumus?
 Quid bono nostro inuidemus? Ac quantum
 video à Galeni laboriosa industria Parisienses
 medici longè remoti sunt: non dico omnes. Est
 enim mihi omnino persuasum esse inter eos
 doctissimos, veritatis amantes, minimè factio-
 sos. Sed qui inter eos, odio plus quàm Vari-
 niano chymiam prosequuntur, negabunt Ga-
 lenum si reuiuiscat chymicæ fauturum, sed cum
 ipsis sensurum. Age igitur, inficiatores istos
 vramus propius, atque adeò notam inuramus,
 ni resipiscant, quàm alijs iniuriâ imprimere
 conantur. Quid dixi inuramus? Inurat potius
 Scholæ Parisiensis clarissimum lumen, Iaco-
 bus Syluius. Et istos degeneres discipulos
 ignauia arguat: Præceptoris reuerentia for-
 san commouebuntur. Verba lecta lectissimi
 viri, ab eo scripta commentariis in Mesuem,
 non ibi tantum, sed & hîc, & vbique legi di-
 gnissima, hæc sunt. *Oleorum genus quartum à sa-
 pientibus multis descriptum, hodie chymistica arte
 magis perficitur, vim quandam in concreto, & com-
 posito occultam manifestante. Hæc namque ignis vehe-
 mentia ex liquoribus, gummis, resinis, melle, saccharo,*

*Comm.
 in olum
 de Ra-
 ni.*

æra, oleaginam quandam substantiam separat, & in capitellum attollit: Nec minus ex plantis pinguibus, ligno Guaiaci, Iuniperi, Pini, larice, cedro, & id genus alijs. Præterea ex plantis, atque adeo animalium partibus omnibus, ipsum veluti gluten terrea substantia, humorem insitum, pinguem, imputrebilem, maximè vi ignis secretum, nunc sursum attollit in capitella, vel utriculos, vel deorsum in subiectum calicem præcipitat, omnibus alijs remedijs plane diuiniorum, si Vlstadio in cælo philosophorum, & Gebero, & veritati credimus. Quanquam sunt hodie idiota quidam, qui id ipsum ceu nugatorium calumniuntur, ut alia prope omnia pulcherrima ipsis ignorata, solas (ut vocant) receptas scribere nulla ratione scientibus. Adde quod metalla quadam chymistis in caltem versa in oleum funduntur. Hæc Syluius, cuius alterum adhuc ex iisdem in Mesuem commentarijs testimonium quin transcriberem, temperare mihi non potui, quod ad rem faciat, & eius verbis libenter utar, non tam ut testis optimi, & omni exceptione maioris, quàm iudicis incorrupti. Verba sic habent. Oleum Philosophorum, scilicet chymistarum, qui se suis scriptis ubique & quotidiano sermone philosophos appellant, & quod mireris solos se philosophos affirmant, quod rerum maximè abditarum, & interre visceribus retrusarum naturam scrutentur, metallorum in terra generandorum & augendorum rationem intelligant, ipsique corpora in elementa sua dissoluant, rem plane arduam, & operosam, sed si ubique certa esset, omnino admirandam. Si enim quò difficilior rerum pulcherrimarum & præstantissimarum

est inuentum, eò sit præclarior, quis non videt eos laudatissimos dignissimos, qui nostris sensibus abscondita ex Plutonis regno sic erunt in apertum, maximo non tantum sumptu, sed etiam valetudini periculo? Addit postea. Fuisse verò Mesuem factionis Chymistarum studiosum, loca in Antidotario isto non pauca planè declarant: Voces Chymistis solennes, qualis est: perfectum magisterium, de suo lapide philosophico frequenter dici solitum, & sublimatio, & id genus alia. Quod si quis opponat, præparationes quibus nunc vulgò vtuntur Chymistæ, tunc non fuisse vsitatas, id si concedatur, nihil concludit. Cum satis sit artem notam & cultam temporibus illis fuisse, & magis ac magis deinde excultam sæculis procedentibus. Geber sanè, quem natu priorem volunt quàm ipsum Mesuem apparatus chymicum describit sigillatim & methodicè quo vtuntur Chymistæ, ad præparationem suorum remediorum. Et Isaacus Holládus modos eliciendi quintam essentiam ex animalibus, plantis & metallicis tradidit varios, Paracelso antiquior. Hinc apparet quàm verè scripseris, quod & falsi insimulauimus antè, Te non dubitare Diabolum Paracelso, veluti parario & inrerprete vsum vel abusum, chymica remedia sparsisse in vulgus. Potes verba tua recolere, & ea cum veritate ipsa conferre, nec erubescere: Recognosce nobiscum hæc tua. Non dubito quin ista remedia à Diabolo sint inuenta in ruinam generis humani. Serpens iste maligna excogitauit pro benignis, quæ suo clienti Paracelso communicauit in vulgus dissipenda.

pauca bona, ut olea, & aquas immiscuit, ut deleteria illa essent gratiora.] At ô bone, antequam auditum esset nomen Paracelsi, non tantum olea erant & aquæ, sed sublimatio & magisterium, & metallorum ac subterra natorum preparationes chymicæ. Tuus & noster etiam Mesues factionis chymistarum studiosus fuit. Inter remedia quæ à Diabolo inuenta scribis, manifestum est, te Antimonium numerare: eius certè vitro hodie rarò vruntur, cùm eius præparandi ratio non vna, melior & tutior innotuerit. Id tamen Matthiolus medicus nominatissimus, in morbis chronicis, pituitosis, & melancholicis Manum Dei vocat, quod tu, inuentum Cacodæmonis. Hic tamen cogimur tuam benignitatem commendare, qui Chymicæ pauca bona admixta esse scribas: & ut hæc tua liberalitas esset testatior, repetis infrà. *Ars vestra, inquis, continet pauca bona, quæ nos probamus, longè plura mala, quæ nos damnamus: à maiori autem parte fit denominatio.*] Factum abs te benignè. Gratias tibi vel maximas agunt Chymistæ Nam si de tuo summo, & stricto iure nihil velles remittere, ne tantillum quidem boni Chymicæ relinqueres. Chymia etenim in rebus, & remedijs secernendis, depurgandis, depoliendis occupata est. At tu corpora integra & materiata remedia mauis & præfers: ut iam tuis verbis planum fecimus, & id ipsum profiteris statim initio, hæc scribens. *sua remedia hoc tantum nomine commendant quod sint gratiora, quia materia facibus repurgata.* Nos præferimus materiata, quia

pag. 48.

pag. 4.

formarum Physicarum Vires à quibus manant omnes actiones, sine materia certo modo temperata, sunt otiosa, & inefficaces.

NOT. X.

pag. 52. **S**olis dulcibus nutriri & conseruari docent omnia
 viuentia, ita salsis & amaris eadem offendi &c.
 pag. 54. Et. Generandis autem & conseruandis animalibus so-
 la dulcia conferant, salsa sint illis insensissima &c.
 Tritum & vulgatum solis dulcibus viuentia
 nutriri. Loca veterum citare quæ hoc docent,
 superuacaneum est. Naturæ ductu, & auspicio
 viri à nemine vnquam fatis laudati Iulii Scali-
 geri, vulgare hoc dogma oppugnemus. Sapien-
 ter Aristoteles, Vbi res constet, si opinio aduersetur
 rei, quarendam rationem non rem ignorandam. Pri-
 mum quot inuenientur plantæ salsuginem præ se fe-
 rentes? Veluti matricaria tenuifolia, ciceris genus, &
 Lupini. Soda tota pene sal est, adeò ut etiam salsola
 vulgo dicatur, Halimo à sale factum nomen. Sanè ve-
 rò in mari quoque semina inesse vitalia, pisces argu-
 mento sunt: quorum capitones, & labeones, & mu-
 giles aluntur limo, quem in stagnis marinis atque in
 æstuarijs cum gustarem, adeò salsum comperi, ut mi-
 hi fauces vri viderentur. Et statuendum nobis censeo,
 pisces nobilioribus naturæ legibus animantes esse, quàm
 arborum quamlibet etiam nobilissimam. Ideò Theo-
 phrastus in quinto de causis ait, halimon & hederam
 salsugine sua connatas necare stirpes, perniciosiorem ha-
 limon. Quomodo igitur non alètur salsis quæ salsa sunt?
 An si mutant in salsuginem succos dulces, non admir-
 unt

runt salem si naëta sunt? Itaque in secundo, Plantas aliquot sui esse generis, nec nisi propter mare, quasi sal-sedinis appetentes, ali posse. Quin palmam ipsam ag-gesto sale plurimum inuari. Quemadmodum & in-ter olera betam, brassicam, rutam, erucam, crethmon, ad hortenses parietes frequentibus Urinis fortè persu-sum, latissimum euasisse deprehendimus. Hæc Sca-liger: cum quo concinit eruditissimus Ron-deletius his verbis. Præterea si quis ambigat quâ
 fieri possit, Ut salis aquis perpetuo natantes degentes-
 que pisces humorem dulcem hauriant, Veniant illi in
 mentem plantæ innætae, quæ non modò in littore,
 sed & in medijs fluctibus nascuntur, quas omnes sing
 humore augescere, nemo sana mentis crediderit, quem
 etsi trahunt ex terra, tamen eum ab aqua quæ hanc
 terræ partem humectat irrigatque prouenisse. fateri est
 necesse. Qui humor si dulcis est, dulcis in mari aqua
 necessario inerit: sin salus, aquæ salis ex qua genitus,
 temperatiusque est plantæ humor, nutriendi vim at-
 tribuere oportet. Hæc corroborat Plinius. Quæ-
 dam, inquit, pœna emendantur aut morsu excitantur,
 Ut Palma, & lentisci. Salsis enim aquis aluntur. lib. 1.
cap. 13.
de Pis-
cib.
 Aliud à Scaligero telum mutuemur, quod
 etiam habemus à Natura, quæ apud præposte-
 ros quosdam minus valet, quàm hominum
 dicta, & auctoritas, qua nos idcirco, tanquam
 Aiæis clypeo tegere cogimur sæpe vel inuiti
 cùm ad disputationem veniendum. Telum
 hoc est. Postremo si è quercus cinere fit sal (fit enim)
 haudquaquam eius alimento repugnare videtur,
 quod in eiusdem est substantia: ex ipsdem enim alun-
 tur, quibus constant animantes. Accedamus pro-

pius. Non è quercu tantum, sed omni plantarum genere, atque adeò ex animantibus ipsis sal extrahitur, & ex sanguine copiosus. Sales autem à rebus secerni, vt verum hìc supponimus: quod demonstraturi sumus sequenti notatione & exercitatione. Ex vrina autem, quæ falsa est, sal fieri albissimum certò scimus, quod nullus sensus ab eo, cuius in mensa vsus est, queat internoscere. Quod esse possibile multis non videtur. Inter quos est Hieronymus Mercurialis celeberrimus & eruditissimus medicus, qui Ruffum Ephesium reprehendit, qui libro primo de appellationibus partium corporis humani, definiuit vrinam esse humiditatem nitrosam, in vesicam delabentem: non enim esse facile inuenire quomodo nitrum in corpore nostro fiat, aut humiditas nitrosa. At multa non sunt nobis comprehensibilia antequam facta videamus, verissima cum sint. Præclare Plinius. *Quis Æthiops antequam cerneret credidit? aut quid non miraculo est, cum primum in notitiam venit? Quàm multa fieri non posse, priusquam sint facta iudicantur? Naturæ Verò vis, atque maiestas in omnibus momentis fide caret, si quis modo partes eius, ac non totum complectatur animo.* Sed redeamus ad rem. Ex vrina & fimo animalium salem, petræ dictum, nitri in quibusdam succedaneum, extrahi posse notum est. Et ex his ipsis fit aqua, quæ non secus ac chrysulca, separans nuncupata, argentum soluit. Si igitur ex vrina sal fieri potest, dicamus salem continere, potiùs quàm eam

de Ex-
crem. lib.
1. cap. 2.

lib 7.
cap. 1.

excrementi ficci permiftione falſam reddi, cum hoc noſtro : qui vult ne micam quidem ſalis in ſubſtantiam partis nutriendæ faceſſere. At ſi è ſanguine, & partibus animalium ſal extrahitur (extrahi autem teſtantur plurimi, quorum teſtimonium non aliter quam ſenſu & experientia reuinci poteſt) ſale ipſa nutriri eſt manifeſtum. Videtur autem nobis, vrina eſſe ſupernacuum, & excrementum ſanguinis, quæ ipſum à multis fœcibus purget : & à nimio ſale, vel eo acriori factò, non quod prorſus ſecum euehat. Sanguinis autem portio, quæ ſal potentia continet, non eſt admodum ſalſa, ſed temperata magis : quemadmodum reperitur ſal in ſpecie ſua temperatus, collatus ad alios. Quod ſi hæc pars ſanguinis, vel copia exſaperet, vel qualitatem excellentem acquiſierit, ſanguis guſtu ſalſus percipietur; etſi à reliquis ſeceſſerit, turbas excitat, & morbos creat internos, & externos. Id etiam accidit, quando humores alijs præditi ſaporibus ſeparantur, & exaltantur, vt loquuntur Chymiſtæ, quemadmodum eleganter docet Hippocrates libro de veteri medicina. Eſt enim eius germanus fœtus, doctiorum iudicio, quicquid ſcribat Mercurialis cenſura librorum Hippoc. hunc ex albo expungens, quod primis qualitibus parum tribuat in generatione, & curatione morborum. Hæc ego expendenda propono, & diiudicanda relinquo doctis, & manſuetis, non rixofis, & merè ſcholæſticis, à quibus hæc cachinnis &

fannis illico excipientur, sat scio: at hos nihil moror. Sed ne videamur auctoritatem poetæ contemnere, qui tellurem falsam, & amaram frugibus infælicem dixerit, respondemus, temperamentum requiri, ut & antè diximus: & quod est nimium, naturæ inimicum esse, & insensum. Laudat autem hunc Virgilij locum Columella, præcipiens solum nec amarum nec falsum esse debere, ne saporem vini corrumpat, & incrementa virentium veluti quadam scabra rubigine coerceat, si modo credimus Virgilio dicenti.

lib. 3.
cap. 1.

Georg. 2.

Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara.

Ac quamvis solum, quod falsuginem gustu præ se fert, sit improbandum, non propterea sequitur insulsum prorsus esse debere. Quod credo, vel ab ipso Virgilio sumpta ratione probari posse, qui alibi hæc cecinit.

*Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque lenem stipulam crepitantibus vrere flam-
mis,*

Huius autem rei causas varias & differentes subiungit, ut sit in re dubia & obscura: sic Aristoteles in Problematis, & alij. Causas eas breuitatis ergo omisi: quiuis potest legere, & iudicare, nec eas improbo. Rationem tamen sic in eo. Adustræ stipulæ, aut alia in agris vsta, cinefacta sunt: at cinis, ut scribit Plinius, & sa-
por indicat, salio vim, sed leniorem habet. Tradit idem Plinius apud quasdam gentes, cineres esse loco fini. Transpadanis, inquit, cineris usus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum, quod

lib. 18.
cap. 28.
lib. 17.
cap. 9.

quia leuiſſimum eſt, ob id exurunt. Eiufdem Plinij
 verba mihi imprimis commemorabilia viſa lib. II.
 ſunt, quæ aſcribam. Ineſſe pabulis ſalem, etiam cap. 42.
 Vbi non detur, ita maxime intelligitur, omni in ſa-
 lem caſeo ſenefcente: quales redire in muſteum ſapo-
 rem aceto, & thymo maceratos, certum eſt. Adiun-
 gam corollarij loco, verba Leuini Lemnij. lib. 2.
 lomi, inquit, agris quoque ſterilitatem eo (nimirum cap. 36.
 ſale) expugnant, Vbi plus ſatis paluſtres ſunt atque de occult.
 vliginoſi. Sed & illud obſeruandum, ſalem, qui Nat.
 hîc dilauditur eſſe ſalem petræ quod partem mir.
 habet incenſioni aptam: & fini armentorum
 & pecudum quibus agri ſtercorantur, & læ-
 tificantur, huius abundant ſubſtantia. Longum
 nimis eſſet, nec neceſſarium ſalis laudes & vir-
 tutes commemorare: Homerus θεῖον vocat
 ὀψμα θεοφιλές Plato in Timæo. Sale & ſole ni-
 hil eſſe vtilius dicere ſolitos memorat Plinius,
 & elementum eſſe neceſſarium.

NOT. XI.

A Maris eadem offendit.] A generatione & pag. 52.
 nutritione viuentium excludit etiam
 amara. Et ſanè hæc eſt communis ſententia,
 amarum neque alere, neque ſuccum facere
 naturalem. Sed ſi rationes pro ſaliſ plantis &
 alijs viuentibus aliquid efficiunt, valeant etiam
 in amaris oportet. Plantæ plurimæ amaræ re-
 periantur, quæ ſi ſuccos dulces in amarorem
 mutant, an non admittunt ſuccum amarum ſi
 naſcæ ſint? Huc etiam libet afferre quæ viri

doctissimi Pena & Lobelius litteris prodiderunt in Aduersaris stirpium, de radice petasitidis. Radix crassa, foris pulla, intus candida, & plurimum Vermiculis prægnans, quod mirum foret, pabulum adeò amarum amare, nisi illius essent proles, & alumni, ut in absinthio & in vesiculis, quibus condita, & reposita aloes asportatur, cernitur: quam interdum etiam mures liguriunt. Quid? nonne quedam animalia vescuntur amaris? ut capræ salicibus, amaris quidem nobis, illis autem dulcibus. Et huc referri potest, quod Hippocrates de alimento scripsit. *Dulce non dulce: dulce autem non absolutè, sed respectu eius cui tale videtur.*

de Principijs.

Quod confirmat idem Hippocrates alio loco describens. *Alimento deinceps ad partes delato, talem unumquodque speciem unicuique imprimit, quale ipsum fuerit. Singula enim ab alimento irrigata augmentum capiunt, & calidum & frigidum, & glutinosum, & pingue, & dulce, & amarum, tum ossa, tum quævis alia quæ homini insunt.* Accedat testis locuples Rondeletius. *Dulcia, inquit, siue iucunda quæ etsi à melle & saccharo, alijsque eiusmodi dulcibus planè diuersa, & contraria qualitate prædita sint, ea nihilominus dulcia, & iucunda rectè nominantur, quacumque saporis differentia temperata sint, modo ori palatòque probentur, tamdèmq; nutrant: quæ ratione elleborum coturnici, cicuta sturno, cichorium homini, & alia alijs animalibus dulcia erunt, cibique, quæ alijs essent valde noxia, vel ingratißima.*

lib. I.
cap. 13.
de Piscib.

lib. 4.

Tantæque (ut canit Lucretius) in his rebus distantia, differitæsq; est.

*Ut quod alijs cibus est, alijs fuit acre venenum. Et
Præterea nobis Veratrum est acre venenum,
At capris adipēs, & coturnicibus auget.*

Et quoniam sola dulcia generandis & conferuandis animalibus conferre docet, è nutriendum numero acida pellere certum est. Cui non facile assentietur, qui sæpius clara luce, in vase vitreo, acris aceti pleno, vermiculorum in eo genitorum & conferuatorum numerum innumerabilem conspiciatus fuerit. Dicere autem quod dulce inest, id esse in his omnibus gignendi & alendi facultate præditum, nihil videtur esse aliud, quàm sensus ipsos, à quibus nostra manat scientia & notitia, spernere prorsus & despicari, & ita cognitionis nostræ fundamenta subruere.

NOT XII.

I*Taque sal qui à chymistis extrahitur ex ijs quæ
vixerunt, est factitius, non naturalis: illi ipsi suo* pag. 55.
igne faciunt sales, non secernunt: Et postea. Sales
chymici sunt artificiales. Artificiale non potest esse pag. 57.
principium rei naturalis, ut neque ars natura.] Si
Chymistæ igne faciunt sales, rationem reddi velim, quare postquam lixiuium è cinere factum est, sæpius affusa aqua, si cinis insipidus factus (caput mortuum vocant) igni violento, & longinquo rursus tradatur, eumque aqua decoquas, quam deinde in vaporem redigas totam, ne minimum salis ex se dare, & pessum ire possit. Huic tuo decreto aduersa-

satur Schegkii, qui disertè scribit. *Chymicis secretionibus substantias naturales non generari, tanquam prius non fuerint, neque ut prius existentes separatione hac corrumpi.* Huic subscribit Syluius, professus Chymistas ipsa corpora in elementa sua resolvere. Quibus Fernelius suffragatur his verbis. *Nullum corpus est in rerum natura è quo & calcem, & propriū salern non eliciant Alchymistæ, quem vnusquisque gustu percipiat, & agnoscat, ut è fuligine, è vini face, è nitro: huius enim axungia appellata sal est.* Scaliger his omnibus assentitur, ut suprà vidimus. At tecum illi ne utiquam comparandi sunt: Non enim callebant adamum discrimen Artificialis rei & Naturalis: nec viderunt quod videndum fuit. Sales chymicos igne fieri, esse artificiales, non secerni. Mirificissimi hominum Chymistæ. Illi ipsi suo igne faciunt sales. At sales isti chymici, sunt corpora an non? Corpora esse nemo, nisi prorsus rationis expers negauerit, siquidem tangi possunt.

Tangere enim & tangi nisi corpus, nulla potest res.

Quod si corpora sunt & substantiæ: Ergo per te, contra te, & veritatem ipsam Ars facit corpora, facit substantias. Et ita erunt corpora artificialia, substantiæ artificiales: quo quid portentosum magis vel dici vel fingi potest, etiam te iudice. Equidem adducor ut credam, te istos quos tam atrociter, ne dicam furenter insectaris Chymistas, pro bardis, fungis, & lapidibus habere. Nam aliàs, qua es philosophicis disceptationibus intelligentia, nunquam
hæc

hæc tam absurda, & pugnantia protulisses, sed maiorem in differendo accuratorem, & diligentiam adhibuisses. Hæc tua opinio, egregia ratione subnixa est, & prorsus apodictica. Ad-
dis enim. *Nam quod secernitur actu existere necesse est, in eo à quo secernitur.* Quæro ego Lac nõnne corpus est simile mixtum, ratione formæ informantis vnum? At ex eo secernitur, butyrum, caseus, serum. Dicésne tria hæc in lacte actu inesse? minime vero, quandoquidem simile & vnum mixtum. Similare esse patet, quod lactis pars quælibet lac sit, & nomen totius retineat. Quod si quis contendat, non esse simile, sed dissimilare potius, quia in tres partes sit diuiduum; ita appellet qui volet: at sciat is, nihil esse in rerum natura hac caduca, quod hac ratione dissimilare dici nequeat. Aurum ipsum quod Plato in Timæo κατ' ἐξοχὴν μορῶν δὲ γένος vocat, separabile esse, asserunt artifices. Et quodlibet corpus seiungi potest in partes tenuiores, & crassiores. Sed hoc in præsentia non controuersum; illud potius, vtrum partes in quas corpus diuidi potest, actu sint iam mixto antequam separentur. Si Censorem sequimur, erunt actu: quoniam quod secernitur, actu existere necesse est, in eo à quo secernitur. Et scribit idem alibi. *Apposita quidem, & confusa separari possunt, mixta nunquam, nisi à natura ipsa.* Quæ si vera sunt, dicat oportet, quod nemo sanus, credo, concesserit; Lac non esse corpus naturale aut mixtum: nam ex eo separantur tria: quæ autem separantur, non

pag. 55.

pag. 67.

sunt mixta, sed apposita & confusa. Nam non puto dicturum de partibus, in quæ lac est diuiduum, quod affirmat de salibus Chymicis, nimirum fieri, non secerni: cum sciat Galenum primo simplicium medic. libro, expressè dicere in has tres substantias lac scindi, & secerni. Qua partium secretionem manifestum esse monet, non esse lac prorsus ὁμοιομερὲς. Quod diximus de lacte, idē & aliorum exemplo manifestum esse potest. Rhabarbarum, verbi causa, in substantiam sui succi purgantem, & in terrestrem adstringentem diuidi potest. Quod si subscribamus opinioni Cēsoris, partes hæc in Rhabarbaro tantum confusas, & appositas pronuntiabimus, non mixtas: quod enim secernitur actu existere oportet in eo à quo secernitur, vt quidem ipse sentit. Plura alia afferri possunt similia: vt vinum destillatione in aquam vitæ separatur, & alias substantias, quas igne fieri, vt ipsos sales chymicos, an dicturus sit Censor nescio: nemini cordato persuasurum scio. Has autem diuersas substantias inesse tantum potentiâ in mixto, est vero eonsentaneum, alioquin è duobus pluribûsue actu existentibus fieret vnum. Et quamuis existimē id à nemine posse iure vocari in dubium: visum est tamen viri doctissimi, & acutissimi Iacobi Schegkij sententiam proferre in medium. *Nonnunquam, inquit, in vna substantia nonnullæ species naturalium rerum miscentur, tametsi in omnibus mixtis insint quatuor elemēta, vt verbi gratia, Lac substantia est, cui duæque*

insunt tres illæ species, οὐσίαι differentes inter se, nempe butyrum, casens, & serum ipsius. Vna autem specie essentia lactis continentur hæc tria, ὡμοφυλά, calore autem lactis extincto, vna cum specie ipsius, tum in actum se proferunt hæc tria, & fiunt ἀλλόφυλά, quæ non tantum κράσει, sed etiam οὐσίαι inter se differunt, cum sint effectus naturales. Sed video Censorem dicturum, si hæc tantum potenti i sint in mixto, secerni malè dici, quod satis innuunt quæ scribit alio loco. *Inerant, inquit, μετὰ τὴν νάρκωσιν & exhalatione, verum potentia non acta, proinde malè dixeris secreta.*] Hoc Censor. In quo arbitror, non aduertere Galenum se præceptorem ut malè locutum arguere & reprehendere, qui partium quæ sunt in lacte *ἀέκλειον & σχίσιν* appellet, quæ voces nihil aliud significant quàm sectionem & secretionem. Nec aliter loquitur Philosophus capite tertio libri tertij de Cælo. *ἐν τῷ γὰρ σαρκί, καὶ ξύλῳ καὶ ὀκάστῳ ἢ ποιούτων ἐστὶ δύναμις καὶ πῦρ, καὶ γῆ. φανερά γάρ τῶντα ἐξ ὀκείνων ἐκκείνόμενα.* Id est, in carne enim ac ligno & similibus, inest ignis potentia atque terra. Manifestè enim ex illis hæc segregantur. Et quoniam video hunc, non satis perspectæ Artis & Naturæ distinctione & differentia errare & labi, viros etiam suo & aliorum iudicio magnos pariter decipi,

Qui graviter magni magno cecedere ibi casu, Placuit de ea paucis agere. Ars siue ut est Naturæ opposita consideretur per se, substantiam nunquam efficiet, cum enim sit habitus mentis, qualitas & accidens, seipsa aliquid præstan-

tius nequit producere. Quod si eam, ut naturæ ministrantem, & ancillantem contemplemur, ea ne tunc quidem substantiam efficiet, sed causæ instrumentalis externæ rationem tantum habebit. Ars potest disiuncta, & separata corpora coniungere, & copulare; miscere nequit. Sed Natura, quæ rebus ipsis insita est, hoc præstat. Exclamabunt hîc aduersarij, nos turbare omnia: & Axioma Physicum funditus conuellere, quo decretum est, ex duobus actu existentibus vnum fieri non posse. Artem tantum componere, non verè miscere. Hoc dedimus ante, & damus libenter. Sed illud, ex duobus actu existentibus vnum fieri non posse, admittimus etiam, dummodo rectè intelligatur. Nam duo actu existentia, quandiu actu existunt, vnum efficere non posse, res clara est: ut cum Architectus domum ex cæmento & lapidibus ædificat, hæc nō sunt vnum nisi laxa admodum significatione, compositione nimirum, & quodam contactu. At si quæ coniunguntur, agendi & patiendi viribus intimis prædita sint ijs, quæ varijs & multiplicibus alterationibus interuenientibus, possint efficere ut materia sit actu, quod erat potentia, tum è duobus actu existentibus vnum conflare posse asserimus. Quod si negant dari talia agentia & patientia, affirmamus nos; experientia probat magistra, vel Natura potius. Et quamuis Ars seorsim existentia copulet, calorem subministret varium, prout est opus, & alia faciat quorum opera res tandem naturalis

emergit, non propterea rem hanc arte factam & artificialem, nisi per abusionem, & valde improprie dicere possumus: quandoquidem causa princeps, & primaria, & principium motus est ipsa Natura, insita, & intima rebus, ac vernacula. Hac ratione multa etiam vulgò sunt vitæ utilia, opera manuum & Arte naturæ ancillante. Ad eum planè modum Septentrionales suam parant ceruisiam, quæ vini loco, eorum velut coagulum continet conuiuia, cui hoc debent, quod nos vino, ut etiam non sitientes bibant, qua exhilarantur, qua inebriantur. Nec id abs re. Nam ex ea aqua ardens, non secus ac ex ipso vino destillatione extrahitur, & fæces deponit non aliter ac vinum. Nec dissimilem crediderim potum illum Schytarum, cuius meminit lux Poëtarum his verbis.

Georg. 3.

Hic noctem ludo ducunt, & pocula lati,

Fermento, atque acidis imitantur vitea sorbis.

Fit etiam ex aqua & melle liquor iisdem, & quidem valentioribus viribus dotatus, vinum mellis Plinio dictus. Hæc verissima sunt, & auctoritate ac verbis admirandi Iulij Scaligeri stabiliuntur, de cuius viri laudibus, quicquid dixerò, nihilo minus erit. Disputat is aduersus Cardanum, qui negabat Loram planè mistam ex aqua & viti succo: quia sit artis opus. Arte nil misceri posse, neque ignis vi. Respondet summus vir *Floccibus aquam non indit natura. Indita aqua cum illis feruet ope natura. Non est Lora misto floccum & aquæ, opera partiarum, aut vinito-*

Exerc.
101. 12.

*ris: Sed aqua & floccum succus, quæ duo facta sunt
 vnum, Naturæ vi. Et paulò post. De igni vero
 aquè falsò. In alembico enim coaceruata, & multa,
 & diuersa, & contraria ita miscet in eo vase, quod
 Recipiens dicitur à sufflatoribus, vt nulla vi præterea
 seiungi queant, ne ignis naturam temerè discerpas à
 Natura. Nec in his tantum quæ sic miscentur,
 naturæ vis elucescit, sed in illis etiam quæ si-
 ne mistione fiunt, vt in salibus quos factitios
 & artificiales dicunt, cernere est: qui tamen
 sunt naturales, substantiæ cum sint: & mate-
 ria ex qua extracti sunt, facta sit actu, quod
 erat potentia. Id autem est naturæ munus, vt
 etiam censet Censor. At ratione Artis obstetri-
 cantis, vt ita loquar, & auxiliares manus quasi
 porrigentis Naturæ, artificiales appellantur.
 Multi vbi artificium vident, ibi naturæ vim
 non subesse inconsideratè existimant, & enun-
 tiant. Cum tamen hæc duo nonnunquam
 amicè conspirent, & mutuas operastradant.
 Elicitur etiam fermentationis beneficio ex
 cerealibus, & arborum baccis, rosa ipsa, &
 quibusdam alijs aqua vitæ Sed quoniam hæc
 non nisi ab ijs percipi possunt & perspicui, qui
 carbones tractare, & ministeria alia obire non
 dedignantur, quæ Censor medici excellen-
 tiam dedecere, & dedecorare existimat, pro-
 pterea eorum explicatione supersedendum
 esse duxi. At reuocemus nos ad pensum nô-
 strum, & videamus aduersarium sibi ipsi ad-
 uersantem, & contradicentem. id si non est,
 fateor me tam crassum & hebetem, vt eius*

subtilitatem non capiam. Vidimus ante illum negare sales chymicos secerni; sed igne fieri: post aliquot pagellas quæ struxerat antè, destruit hæc scribens. *Verum dices; Unumquodque* pag. 64.
primum ex his componitur in quæ postremo resolvitur.
Nos autem mixta omnia in hæc tria resolvimus: Vos
inquam resolvitis, non natura. At cum resolvere nihil sit aliud, quàm quod vinctum & ligatum erat dissolvere, qua ratione possunt Chymistæ res in sales resolvere, nisi prius exstiterint? Hæc sanè mihi videntur pugnare inter se: Chymistæ suo igne faciunt sales, non secernunt. Et, Chymistæ mixta in sales resolvunt, cum sales sint è numero illorum trium, in quæ omnia se resolvere dicunt.

NOT. XIII.

Assimilari non potest viventi quod nunquam pag. 74.
vixit, quia deest illi vitale principium.]
 Hæc propositio in dubium vocari, & re ipsa refutari potest. Nam si vera esset, aqua, quam nemo vel vivere vel vixisse rectè dixerit, alere neutiquam posset. At ut ea pisces ali probemus rationibus opus non est, scribit Rondeletius; cum sensus verissimus iudex esse possit. *Sunt, inquit, in principum & diuitum do-* lib. 1.
ribus ex lapide edificatæ & stratæ piscine in qui- cap. 12.
bus permulti diversi etiam generis pisces aliquot de Piscib.
mensibus sola aqua vivunt incolumes. Lutetia,
Lugduni, & in magnis alijs Urbibus quæ præser-
tim procul à mari absunt, pisces in naviculis perforatis

inclusi necessario aqua sola illic victitantes diu commodè asseruantur. In Gallia Narbonensi curiosi quidam in vasis vitreis aqua plenis diu nutriunt, certumque est quo purior fuerit aqua, eo diutius vitam producere: celeriter autem interire. si quid aliud præter aquam, et panem, aut aliquid quippiam solidioris alimenti in vas coniecerint. Hoc modo suauissima coniux mea piscem domi aluit, sicque educatus in eam corporis molem accreuit, et tandem nec vas eum capere, nec quâ ingressus fuerat, eadem exire potuerit. Et idem sequenti capite, addit etiam solidas piscium partes aqua nutriri. Nam si quæ fluunt, manantque, et vinum, sanguis, lac, ceterique liquores, partibus solidis animalium formandis, nutriendis, promouendis, producendisque materiam præbent, cur aqua piscibus non poterit? Initio autem demonstrat Rondeletius aquam hanc nostram mixtam esse, quod præter ea quæ affert, demonstrant ciebæ, & iteratæ destillationes, quæ semper in fundo relinquunt cretaceum quid, quamuis aqua ipsa limpida & pellucida appareat. Ideò rectè Aristoteles, stirpes non sola aqua nutriri scribit, etsi ita videatur, sed ei esse admixtam terram. Sentit idem Scaliger, & quibusdam animalibus aquam solam pro victu esse, cuiusmodi Apuarum genus, quas Aquarellas ideò nonnulli vocant. Alia solo aëre nutriri scribit, non exemplo Chamæleonis. insectis enim vescitur: sed quadrupedis Indici, quem Canem leuem nominant: & avis quam dicunt Manucodiatam. Rondeletij sententiā probat Carda-

lib. 2 de
gen. ani-
mal.

In lib. 1.
de plant.
Arist.

Cardanus: cui mirum videtur, Galenum alendi vim aëri tribuere, aquæ verò adimere. Galenus certè corpus humanum aqua alienat; ei non refragatur Rondeletius, & eundem sequuntur plurimi, inter quos Erastus vir eruditissimus, eadem quâ hic noster vtens hypothefi: quam tamen ad corpus nostrum tantum aptare videtur. quàm benè non satis assequor. Nam certum est, hominem non ali quâ homo, nec etiam quâ animal, nisi plantas animantes appelles, vt Plato alicubi. Nutritur ergo homo, quatenus est corpus animatum. Sed tantum abest vt promiscue quælibet omnibus animantibus pro cibo esse queant, vt multis quæ sunt gratissima, alijs sint ingratiſſima & noxia. At cum videamus homines non paucos aquam libenter & copiose bibere; nec alio vti potu: cauſſam aliquam eſſe oportet propter quam in hominis alimentum faſcere nequeat. quâ, quæſo, aſſerunt? Hanc nimirum, corpus humanum eſſe calidius, & ſolidius. ideo vt alatur, reficiaturque ſolidiore, ac firmiore indigere alimento. Quod & ſi concedatur, non propterea efficitur, nihil prorsus alimenti accedere homini ex aqua: ſed potius eſſe id perexiguum, nec viribus ſuſtentandis ſufficiens. Addit rationem aliam Erastus, qua probet aquam & aërem inanimata, corpus humanum non alere. *Quomodo enim, inquit, toties, & tam varîè miſtum nutriant res adeo ſimplices? At petat ſimiliter quis, annon etiam varîè & multifariam*

Lib. de
Aqua, &
rietate re

De auro
poculent

mista sint corpora anguillarum, sardinarum, tri-
chidum, aplyarum, mugilum, innumerorumque
aliorum piscium, quos breuitatis causa omitto,
verba sunt Rondeletij, quos sola, puraque
aqua viuere, refici, augescere, ex eaque carnes
ipforum, cartilagine, ossa constare, genita, facta-
que esse, experientia, sensuumque testimonio est lon-
gè certissimum. Quod si quis perucax perten-
dat, ne minimū quidem aquæ pro nutrime-
to homini esse posse, non contendam cum
eo pluribus. Satis sit mihi fecisse planissi-
um, quædam viuentia, aqua, quæ tamen
numquam vixerit, ali, & sustineri: quod ad-
uersus Censorem, hoc præcisè & expressè
negantem, probandum susceperam. Et mi-
remur postea, quantumvis doctrinæ fama
celebratos viros, ea fieri, & facta negare, quæ
paucis, labore multo, longo tempore, & in-
dustria non parua explorata sunt: cum quæ
vulgò trita, & ante pedes posita, aut nesciant,
aut saltem se scire dissimulent. Cur autem
quæ nunquam vixerunt, viuenti assimilari
nequeant, hanc affert rationem Censor quod
illis vitale desit principium] Quam rationem
non dubito refelli posse & dilui argumento
ab ipsa aqua sumpto: quæ sæpe putrescit &
corrumpitur ita, vt in ea gignantur vermes.
Id non rarò experiuntur nautæ, in ea, quam
dolijs conclusam habent, ad cibos coquen-
dos, & ad alia vitæ necessaria. An vitale ei rei
dicemus deesse principium, quod viuens ex
se gignere potest, & alere? Quinetiam vt te-

statatur Aristoteles, in ijs quæ putredinem nullam De hist.
recipere posse existimantur nasci animalia nouimus: anim.lib
vt vermes in niue vetustiore, qui hirti sunt pilis & cap.19.

rubidi, quoniam & ipsa nix vetustate rubescit. Sed
in niue Medie terræ candidi & grandiores inueniun-
tur. Torpent omnes, & difficulter mouentur. Et
eodem loco scribit. In Cypro insula ararijs for-
nacibus, vbi Chalcites lapis ingestus cō pluribus diebus
crematur, pennatas in medio igne nasci muscis gran-
dibus maiores bestiolas, quæ per ignē saliant, atque
ambulent. emori autem & hoc genus, & illud niuis
alumnū, cum alterum à niue, alterum ab igne di-
motum. Huius meminit & Plinius. In Cypri æ-

Lib. II. c. 3

rarijs fornacibus ex medio igni maioris muscæ ma-
gnitudinis volat pennatum quadrupes: appellatur
pyralis, à quibusdam pyrausta. Ferula verò, scri-
bit Scaliger, castigandi sunt, qui hoc quasi temerè

Exer. 194

proditum ab Aristotele calumniantur, temerarij
ipsi reprehensores. Et subest ratio. In metallis nisi es-
set humor, non fluere. Quid impedit Naturam,
quo minus ei formam det? Cum ea quæ nuper in alijs
terrarum, mariūque tractibus inuenta sunt con-
templamur, omnia iam licet credere. Postrema

hæc Scaligeri verba, reuocant in memoriam
Plinij dictum insigne, nec dissimile. Mibi

Lib. II. ca

contuenti se, persuasit rerum Natura nihil incredi-
bile existimare de ea. Quod si in metallis gene-
rantur bestiolæ, videat Cenfor cum alijs, quo
iure neget aurum facultatem vitalem robo-
rare, quia ipsi non insit vitæ principium.
Vim autem gignendi viuens ex se, metallis
penitus non esse denegandam est verisimile:

cum in lapidibus quæ infra metalla sunt, & humido minus abundant, procreantur animalia. Cuius rei testem se oculatum esse affirmat Matthiolus, medicus celeberrimus. historias ab eo memoriæ mandatas transcribere me, aut lectorem cognoscere, credo, non pœnitebit: sunt enim ad id quod nobis nunc est in manibus declarandum, aptissimæ, & scitu dignissimæ. Caterum, inquit, *Cochleas in saxis repertas, calor conclusus, ex materia pingui, & lenta efficere videtur, & ex eadem gignere musculos, & conchilia: sed terra quanto est crassior, quam mare, tanto ea magis imperfecta gignit. Nec mirum cuiquam esse debet, quod eiusmodi conchyilia in lapidum medio orta, ibi diutius conclusa, ipsis cedente lapide, crescant, & vivant. Si quidem ego certo testari possum, me vidisse non longè à Timauro fonte prope Diuinum castrum in Adriatici littore situm, ubi maris alluit vnda, lapides à socijs malleis ferreis frangi, atque in illis plurima reperiri conchilia, quæ dactylos à forma, & colore vocant: sunt enim palmarum caryoti similia. Hæc eadem me aliquando comedisse memini in castro Goritiæ in opiparis mensis illustris, ac clari comitis Francisci à Turri, nostrorum studiorum (quæ eius est singularis humanitas) fautoris: quæ sanè non minorem quàm ostrea, in cibis gratiam habere comperi. In ipso quoque Diuini castro ipsdem vesci contigit apud magnificum Matthiam Hofferum, virum sane nobilitate, & moribus insignem. Hactenus Matthiolus. Hunc autem locum non sum arbitratus me posse aptius concludere, quàm verbis*

omm. in
æfart.

.5. Diof-
r.

Aristotelis, quibus, vt scribit Scaliger, præ- Exerc. 26
 lucet nobis, ducitque captos animo, atque Cap. vlt.
 auribus in abdita Naturæ mysteria. lib. 3. de g
 δὲ ἐν τῇ καὶ ὑγρῷ καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ. δὲ τὸ ἐν γῇ, nerat. ani
 μὲν ὑπάρχον ὑγρόν, ἐν δ' ὕδατι πνέον. ἐν δ' τῷ παντὶ θερμώ-
 τητι ψυχρῷ, ὡς πρόπον πνέον πάντα ψυχρὰ εἶναι πλήρη.
 id est Generantur in terra, humoreque animalia
 & plantæ, quoniam humor in terra, spiritus in hu-
 more, calor animalis in vniuerso inest, ita vt quo-
 dammodo plena sint animarum omnia.

NOT. XIII.

V^T desinant post hac spagyrici moliri secretio-
 nem quinta, id est celestis substantiæ] Qui Pag. 81.
 de quinta essentia aliquid litteris manda-
 runt, non idē omnes videntur sentire. Quod
 non magis mirum videri debet, quam philo-
 sophos in tractatione elementorum, tempe-
 ramentorum, mistione, & alijs inter se dis-
 sentire, & diuersa ac sæpe contraria tradere.
 Sed magna pars eorum Quintam essentiam
 vocant corpus mutabilis huius naturæ, &
 concretionis mortalis ac elementaris par-
 ticeps: sed à fœcibus & inquinamentis
 sic purgatum, vt minus multò quàm antea
 sit corruptioni, & putredini obnoxium, &
 præterea viribus polleat eximijs, elemento-
 rum vires, & qualitates haud redolentibus,
 sed viuacibus, occultis, specificis. astralibus
 dictis. Cælum ipsum incorruptum, & ele-
 N iij

mentum quintum, vitale, & salutare, propter has egregias & singulares dotes aliquo modo referens. Quinta igitur essentia, & elementum quintum per quandam analogiam dicta est, & cœlum, & Balsamum, & materia crystallina, & multis alijs condecorata appellationibus: quæ sordent, & displicent ijs quibus cordi est, & voluptati medicamenta minimè defœcata vorare. Haud dissimili prorsus ratione Aristoteles, Spiritum qui in semine spumosoque corpore continetur, & naturam quæ in spiritu est, proportionem respondere elemento stellarum scripsit. Et cur non liceat Chymistis mundatam & ornatam ut diximus materiam, *Quintam essentiam* nuncupare, cum rigidus hic Censor, plantæ succum animam plantæ appellet? Qui si hoc pugnat, in mundo sublunari nullam reuera esse quintam essentiam, non propterea sequetur, aliquid esse in eo quod hoc nomine donari non possit, nisi Aristotelem primarium philosophum inscientiæ damnare velit: qui loco supra laudato hoc prodidit. *Nam omnis anima siue vis, siue potestas, alterius cuiusdam corporis particeps esse apparet; eiusque diuiniore, quam quæ elementa appellantur.* Aprtè hîc Aristoteles sublunæ globo corpora diuiniore naturæ esse ait, quàm ea quæ elementa dicuntur.

Medicina varijs temporibus varia incrementa, varias suscepit mutationes, & eare à Plinio Ars interpollis dicta est. Nec ideò ars medicinæ nulla. At quæ sit in ea vel immuta-

de gener.
nim. l. 2.

3.

ag. 45.

tio vel accessio, an sit admittenda, vel reiicienda, non omnium est æstimare, sed intelligentium. Ideo de Chymicorum remediorum vtilitate vel damno iudicare debent, qui eius periti sunt: nec communium & vulgatorum ignari. Nam qui nihil posse effici remedijs vilitatis ad raum vsque vociferantur importuni, & inepti Paracelsici, meritò increpantur, cum videamus quotidie plantæ vnius aut alterius, pluriúmve decocto, aut pulvere, solui morbos, & ægris leuamentum afferri. Et frustra laboriosæ, & operosæ præparationes adhibentur, vbi parabilia, & quæ sunt ad manum, possunt præstare quod volumus. Quod si sint morbi contumaciores (& nimis multos esse experimur) qui non nisi valentioribus cedant remedijs: omni cura, & vigilantia comparanda, vndecumque sumantur illa, siue ex animalibus, plantis, & metallicis, quæ aliquando ad grauissimos morbos profligandos efficacissima esse deprehenduntur. Quod tamen obstinatè negant, qui antimonium & præcipitatum, inuidiosa nomina, semper in ore habent. Et de stibij vitro diximus antè. Idem sentiendum de hydrargyro: cuius apparationes alię alijs rectiores, & securiores. Et hæc quæ existimantur venena ac deleteria, ita mitificari ac mansue fieri possunt, vt multis quæ vulgò præscribuntur à medicis innocentiora reddantur. pro varietate præparationum varias etiam sortiuntur vires; hac ratione stibium modo

vomitum, modò aluum mouet, aliquando sudores tantum ciet: & ad drachmam vnã tutò sumi potest. Compacta & densa admodum est subterraneorum materia, ignium patiens, quæ Protei instar in varias formas transfigurari se patitur: & pro transfigurationis diuersitate discrepantes vires nanciscitur. Hoc cum videant Naturæ & Medicinæ studiosi homines, in bonis quæ habent remedijs, haud acquiescentes, his meliora adhuc vt habeant, operam enixè dant. Non sumptui, non sudori parcunt vt noua adipiscantur & promant. Laborum & meritorum præmium & solatium aliquod expectabant: Ecce crucem fixam vident, in quam reliquum est vt tollantur, si nonnullorum exaudiantur vota: è quorum numero est hic nobis, æquissimum Senatù compellans iniquissimus, his verbis. *Vtinam ex decretis Ægyptiorum, morte puniretur, quicumque alijs quam consuetis & ordinarijs remedijs agros curant.*] Sic animati maiores nostri, scilicet, medicinam ditarunt. Si hæc tua lex Ægyptiaca antiquitus viguisset, num censes Arabes bonis, & nouis remedijs medicinam locupletaturos? Aut si ea patrum & auorum nostrorum memoria, & nostra etiam locum haberet, num plurimis & salutaribus ab vtraque India importatis remedijs, frueremur? Minimè verò. Quis enim vt medicamèti periculum faciat, vitæ adire velit? His igitur omnibus careremus, si hæc tua lex lata, & obseruata. Quidni respon-

respondebis, forsan; & sanè respondes in re
 consimili; *Caruit olim Hippocratis & Galeni tem-* Pag. 15.
poribus.] Qua responsione palā est, te ab am-
 plicanda medicina tantum abesse, vt tibi
 potius sit propositum, quacunque ratione
 non solum inuenta & elaborata, sed etiam
 inuenienda & elaborāda suppressere; & frau-
 dare homines alienis bonis: tantum ab ex-
 cogitandis nouis, & adiuuanda vita mores
 absunt, vt Plinij verba vsurpem. Quod si
 hæc tua responsio valere debeat, facile fuerit
 probare, non modo his quæ tu improbas
 remedijs, sed etiam medicis nos carere posse:
 quandoquidē plurimæ gentes olim, & nunc
 etiam non paucæ, sine medicis degant, nec
 tamen sine medicina. Et Pop. Rom. ultra
 sexcentimum annum medicos non habuit,
 vt testis est Plinius: Qui tamen mihi videtur
 medicis iniquior; cum culpa potius refe-
 renda videatur in voluptates, & luxum:
 vnde morborum seges ingens succreuit; &
 simul medicorū turba, quæ non tam Remp.
 perdit, quam perditam, aut perdendam ar-
 guit. Vbi homines frugi & temperantes, me-
 dicinæ raro locus est. Gula medicorum nu-
 tricula: Ea morbos difficiles, & minus sana-
 biles reddit. Quod animaduertentes medici,
 ad noua inquirenda, & vestiganda auxilia sti-
 mulantur. Hinc Chymica remedia habita in
 pretio, & metallica, quæ damnant qui igno-
 rant; & quæ sunt hominum & artificum cri-
 mina, arti imputāt. Nam quamuis Chymiam

ag. 46.

ementiantur plurimi, & inter Chymistas impostores reperiantur, res tamen ipsa bona, & ars damnanda ideò non est. Aliàs reliquæ artes, & disciplinæ pellantur è medio oportet; cum eas professi non pauci, plani & fucum facientes existant. Virtutem vnam si excipias, nihil est quo fœdissimè homines abuti nequeant. Sese igitur populo Chymistarum nomine venditantes circumforanei, coerceantur: Chymia ipsa propterea ne damnetur. At *Chymia*, inquiunt, *tam pauca bona habet, mala autem tam multa, ut prorsus repudianda sit.*] Hoc est quod constanter pernegamus. malas & perniciosas præparaciones Chymicas esse posse, concedimus. Sed idem contingere in compositionibus quæ asseruantur in officinis, contendimus. Quinetiam simplicia quædam remedia, suapte natura salubria, rancida & euanida cum euaserunt, damnosa & aliquando exitialia fiunt: quæ tamen Pharmacopœi quidam avari & scelerati, pro integris & probatis, supponunt & expendunt. Adhibeatur igitur delectus Chymicorum remediorum, & examinentur: at non ab istis Censoribus, qui flagrantissimum in Chymiam odium, cum eius magna inscitia coniunctum, voce & libellis editis, testatissimum faciunt: & qui, si liceat, non tam verbis & rationibus, quam vinculis, ferro, & flammis, Chymistas de medio sublato vel lent. At ne sint isti nescij non defuturos in Gallia, Germania, Italia, & alijs nationibus

plurimos, qui huic siue potentiaë, siue impotentiaë, obuiam ituri sint, & rei bonæ ac laudabilis patrociniũ suscepturi: & ij non circulatores, aut puri puti Paracelsici, sed Hypocratis & Galeni, aliorũque veterum & recentiorum dogmaticorum doctrina informati: Qui si quando Paracelsi scripta legunt, & in eius velut castra concedunt, id non vt transfugæ faciũt, sed vt exploratores. Plinium Secundum dicere solitum accepimus, nullum esse librum tam malum vt non aliqua ex parte prodesset. Et Varronis scitum illud, *Neque in bona segete, nullum est spicum nequam; neque in mala, non aliquod bonum.* Paracelsum igitur delirantem, nemo prudens sequetur: at quæ tradit vtilia, & profutura, excerpit & seliget veritatis studiosus. Idque qui faciet, habebit facti & instituti sui auctores clarissimos, & omni laudum genere cumulatissimos viros. Nec multis fit verisimile Collegium Parisiensium legitimè congregatum, vt libello editum est, non tantum Iosephi Quercetani spagiricos libros, sed artem ipsam spagiricam vnanimi consensu damnassee. Hocine credibile est, tot præclaros doctrina & iudicio viros, tam iniquam tulisse sententiam? Bona, etsi numero pauca, à malis non segregasse? non paleã à granis separasse? vno quasi fasce cõprehensa omnia in igne coniecisse? Probabilius est, nonnullorũ opera & factione emanasse hoc iudiciũ; quorũ in speciẽ honesta ratio, & oratio. Bonum

ag. 43.

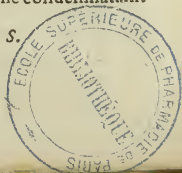
publicū prætexūt, cū priuatū suū potius ob oculos habeant. Sic non pauci, publici commodi obtentu sua comparant commoda, asruti, & vafri. At quid est quod illos tam sollicitat? *Veritas* vt scribunt ipsi, *est temporis filia*. Remedia Chymica, si tam exitiosa, vt volunt, reijcientur & spernentur, & nouitatis gratiam breui amittent. Quod si existimant probrosum, & damnosum ipsis, haberi aliquid in medico vsu eximium & vtibile, quod ignorent, eoque damnatum id, & sepultum cupiant, suam iniustitiam, & inuidiam simul prodant est necesse. Enimvero fieri potest vt quis iudicio, & studio suo delectatus, ac meliora ijs quę tenet, reperiri posse non existimans, ab alijs inuenta & excogitata, quamuis vtilia respuat, & contemnat. Qui quidem, dummodo id sine alterius faciat contumelia, non modo ferendus est, sed si suis pacatē & sedulō vtatur, nec laude is, mea quidem sententia, fraudandus erit. Quod si tam amor hominum, quam nostri nos tangeret, nullam ad discendum etatem, aut satis, aut seram esse arbitraremur. Solonem imitaremur gloriantem senescere se, multa quotidie addiscentem. Predicabile duceremus aliquid discere: pudendum & turpe nihil doceri velle. Hippocrates, vir alioquin maximus, erroris confessione, candoris & ingenuitatis plenissima, seipso quodammodo maior factus est. Hanc eius confessionem mirē illuminat Celsus, elegantia & splendore verborum sequentium:

lib. 8. ca. 4.

A futuris se deceptū Hippocrates memoria prodidit: more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, conuenit etiam simplex veri erroris confessio, præcipuè in eo ministerio, quod utilitatis causa posteris traditur: ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est Magnum hunc professorem, omnes medicinæ professores & medicos æmulari par est: tantum abest, vt æquum sit transuersos perturbationibus agi; & eadamnare, quæ profuere plurimis, & prodesse possunt, tempore & loco præscripta, & data. Quæ ego mecum attentè perpendens, persuaderi nequeo temerarium, & tumultuosum istud scriptum, ne quid grauius dicam, Scholæ Parisiensis nomine publicatum, ab vniuerso Collegio visum & cognitum, multò minus reuisum & recognitum. In eius certè promulgatione agitur dignitas Scholæ: cui si & communibus studijs, ac utilitati publicæ consultum cupit, Censores ipsos monebit, obiurgabit; & eorum Apologiā & decretū abrogabit & antiquabit, indignissimum cum sit, quod Gymnasij orbis terrarum nobilissimi nomen præ se ferat, cum alias ob res, tum maximè ob Spagiricam artem iniquissimè condemnatam.

F I N I S.

Errata sic corrigito.

Pag. 2 pro deuenerit, lege *deuenerint*.

Pag. 49. pro videari, lege *videri*.

Pag. 52. pro impura lege *impura*.

Pag. 55. pro crassin, lege *crasin*. Et pro vnique, lege *unicuique*.

Pag. 56. pro prosequi, lege *persequi*.

Pag. 60. pro φέρων ἄκος & φέρον ἄχος lege φέρων ἄκος
φέρων ἄχος.

Pag 64. pro alterio, lege *alterco*. Et pro chalcanto, lege *chalcantho*.

Pag. 79. pro subterra netorum, lege *subterraneorum*.

Pag. 82. pro qui lege *quia*.

Pag. 84. pro salio, lege *salis*.

Pag. 85. pro dilauditur, lege *dilaundatur*. Et pro ἄν, lege ἄν.

Pag. 87. pro natu alis, lege *naturalis*

Pag. 88. linea penult. post es adde *in*.

Pag. 91. pro ἥ lege τῶν. Et pro sine, lege *si*.

Pag. 100. pro carioti, lege *cariota*.

Pag. 101. Rescribe γίεται ὃ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑψῶ, καὶ
τὰ ζῶα, καὶ τὰ φυτά. Ὡς τὸ ἐν γῇ μὲν ὑπάρχειν ὑψοῖς, ἐν δὲ
ὑδαπ πνῦμα, ἐν ᾧ τὰ παντὲ θερμόν τε, &c.

Pag. 102. pro aliquid, lege *nihil*.

Pag. 104. post locupletaturos adde, *fuisse*.

2nd

